

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Anabilim Dalı
Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Doktora Programı

**SPORUN KORUMA ALTINDA BULUNAN ÇOCUKLARIN PSİKO-
SOSYAL VE DUYGUSAL DURUMU İLE ÖFKE DURUMUNA
ETKİSİ**

Filiz ŞAHİN
Doktora Tezi

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Barbaros Serdar ERDOĞAN

Burdur, 2019

T.C.
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Anabilim Dalı
Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Doktora Programı

**SPORUN KORUMA ALTINDA BULUNAN ÇOCUKLARIN PSİKO-
SOSYAL VE DUYGUSAL DURUMU İLE ÖFKE DURUMUNA
ETKİSİ**

Filiz ŞAHİN
Doktora Tezi

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Barbaros Serdar ERDOĞAN

Burdur, 2019

**MAKÜ EĞİTİM BİLİMLERİ
ENSTİTÜSÜ**

DOKTORA JÜRİ ONAY FORMU

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 24.10.2019 tarih ve 310\38 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 04.11.2019 tarihinde tez savunma sınavı yapılan Filiz ŞAHİN'in **SPORUN KORUMA ALTINDA BULUNAN ÇOCUKLARIN PSİKOSOSYAL VE DUYGUSAL DURUMU İLE ÖFKE DURUMUNA ETKİSİ** konulu tez çalışması Beden Eğitimi ve Spor Öğretimi Anabilim Dalında DOKTORA tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE :
(Tez Danışmanı)

Dr. Öğr. Üyesi Barbaros Serdar ERDOĞAN

ÜYE :

Dr. Öğr. Üyesi Sezgin KORKMAZ

ÜYE :

Dr. Öğr. Üyesi Umut YANARDAĞ

ÜYE :

Doç. Dr. Mehmet KUMARTAŞLI

ÜYE :

Prof. Dr. Metin YAMAN

ONAY

M.A.K.Ü Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun/...../.....
tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

BİLDİRİM

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu taahhüt edip, tezimin kaynak göstermek koşuluyla aşağıda belirttiğim şekilde fotokopi ile çoğaltılmasına izin veriyorum.

[] Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[] Tezim/Raporum sadece Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

[] Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Filiz ŞAHİN

Tarih

İmza

Sporun Koruma Altında Bulunan Çocukların Psiko-Sosyal ve Duygusal Durumu İle Öfke Durumuna Etkisi

(Doktora Tezi)

Filiz ŞAHİN

ÖZ

Yapılan bu çalışmada koruma altında bulunan çocuklarda spor etkinliklerine katılımın psikolojik ve duygusal iyi oluş ile öfke tarzları üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya Burdur ilinde bulunan çocuk evlerinde yaşayan 36 çocuk katılmıştır. Araştırmaya katılan çocuklar deney ve kontrol grubu olarak iki gruba ayrılmış, deney grubunda bulunan çocuklar spor eğitim programına katılmış, bu süreçte kontrol grubunda bulunan çocuklar herhangi bir spor etkinliğine katılmamıştır. Araştırmaya katılan çocukların duygusal ve psikolojik yapılarının incelenmesinde Liddle ve Carter (2015) tarafından geliştirilen, Akın vd,(2016) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılmış olan “Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmaya katılan çocukların öfke tarzlarının belirlenmesinde ise Spielberger ve diğerleri (1983) tarafından geliştirilen ve Özer (1994) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan “Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin istatistiksel analizlerinde SPSS programı kullanılmış, veriler normal dağılım gösterdiği için parametrik testlerden T test analizinden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonunda deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların ön-son test duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Benzer şekilde çocukların ön-son test öfke tarzları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık meydana gelmediği bulunmuştur ($p>0.05$). Elde edilen bulgulara göre koruma altında bulunan çocuklarda spora katılımın duygusal ve psikolojik iyi oluş ile öfke tarzları üzerinde anlamlı bir değişim oluşturmadığı söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş, Koruma Altında Olan Çocuklar, Öfke İfade Tarzları.

Sayfa Adedi : 75

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Barbaros Serdar ERDOĞAN

The Effect of Sport on the Psycho-Social and Emotional Status and Anger of the Children Under Guard

(Doctoral Thesis)

Filiz ŞAHİN

ABSTRACT

In this study constructed, it was aimed to determine the effects of participation in sports activities on psychological and emotional well-being and anger styles in children under guard. 36 children who live in children 's houses in Burdur participated in the study. The children who participated in the study were divided into two groups as experimental and control groups, the children in the experimental group participated in the sports training program, and the children in the control group did not participate in any sports activities. The Stirling Emotional and Psychological Well-being Scale for Children, which was developed by Liddle and Carter (2015) and validated and reliability study by Akın et al. (2016), was used to the emotional and psychological structures of the children participating in the study. To determine the anger styles of the children participating in the study, "Trait Anger and Anger Style Scale geliştiril which was developed by Spielberger et al was used. SPSS program was used in the statistical analysis of the data obtained from the study, since the data showed normal distribution, parametric tests and T test analysis were used. At the end of the study, it was found that there was no statistically significant difference between the pre-post test emotional and psychological well-being of the children in the experimental and control groups ($p > 0.05$). There was no statistically significant difference between the two groups ($p > 0.05$). According to the data obtained, it can be said that participation in sports does not cause a significant change in emotional and psychological well-being and anger styles in children under guard

Key Words: Anger Expression Styles, Children Under Guard, Emotional and Psychological Well-Being.

Page Number : 75

Supervisor : Asst. Prof. Barbaros Serdar ERDOĞAN

TEŞEKKÜR

Tezimin her aşamasında yardımını esirgemeyen, bilgi, deneyim ve görüşleriyle her zaman destek olan değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Barbaros Serdar ERDOĞAN'a teşekkürlerimi sunuyorum.

Tezimin yazım aşamasında, düzenleme konusunda, tabloların yorumlanmasında, istatistiksel konularda sabır ve titizlikle bana katkı veren ve elindeki kaynakları benimle paylaşan Dr. Öğr. Üyesi Fatma Selcan KUŞ'a teşekkürü bir borç bilirim.

Yine tezimin her aşamasında beni hiç yalnız bırakmayan bilgi, deneyim ve görüşleri ile her zaman yanımda olan sevgili eşim Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ŞAHİN'e teşekkürlerimi sunarım.

Filiz ŞAHİN

Tarih

İmza

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM.....	i
ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR	iv
KISALTMALAR	vii
TABLolar DİZİNİ	viii
BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	3
1.2.1. Alt Problemler.....	3
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi.....	3
1.5. Sınırlılıklar	3
BÖLÜM II.....	5
KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	5
2.1.Kuramsal Çerçeve	5
2.1.1. Spor Kavramı.	5
2.1.2. Sporun Faydaları.	6
2.1.2.1. Sporun Bedensel Açından Yararları.	6
2.1.2.2. Sporun Sosyal Açından Yararları.	7
2.1.2.3. Sporun Psikolojik Açından Yararları.....	8
2.1.2.4. Sporun Genel Sağlık Açısından Faydaları.....	9
2.1.3. Büyüme ve Gelişme Kavramları.....	10
2.1.4. Büyüme ve Gelişmeyi Etkileyen Faktörler.....	11
2.1.5. Çocuklarda Sosyal ve Duygusal Gelişim.....	14
2.1.5.1. Çocuklarda Sosyal Gelişim.....	14
2.1.5.2. Çocuklarda Duygusal Gelişim.....	15
2.1.6. Sosyal ve Duygusal Gelişim Kuramları.....	16
2.1.7. Öfke Kavramı.....	23
2.1.8. Öfke Türleri.....	26
2.1.9. Öfkeye Neden Olan Unsurlar.....	27
2.1.10. Öfke ile Başa Çıkmada Kullanılan Yöntemler.....	27

2.1.11. Koruma Altında Olan Çocuklar	28
2.1.11.1. Koruma Altında Olan Çocuklara Yönelik Destekleyici Tedbirler.....	29
2.1.11.2. Koruma Altında Olan Çocuklara Sunulan Hizmetler	32
2.2. İlgili Araştırmalar.....	34
BÖLÜM III	37
YÖNTEM.....	37
3.1. Araştırmanın Modeli	37
3.2. Çalışma Grubu	37
3.3. Veri Toplama Araçları	39
3.4. Uygulanan Çalışma Programı	39
3.5. Verilerin Analizi.....	41
BÖLÜM IV	44
BULGULAR VE YORUM.....	44
4.1. Koruma Altında Bulunan Çocuklarda Spora Katılımın Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Etkileri Nelerdir?	44
4.2. Koruma Altında Bulunan Çocuklarda Spora Katılımın Öfke Kontrolü Üzerindeki Etkileri Nelerdir?.....	46
BÖLÜM V.....	50
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	50
5.1. Sonuç ve Tartışma.....	50
5.2. Öneriler	52
KAYNAKLAR.....	53
EKLER	61
EK-1	62
EK-2	64
EK-3	65
EK-4	66
EK-5	67
EK-6	68
EK-7	71
EK-8	72
EK-9	73
ÖZGEÇMİŞ	74

KISALTMALAR

AKT: Aktaran

ASPB: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı

ÇKK: Çocuk Koruma Kanunu

ÇSGB: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Kurumu

KDTK: Koruyucu Destekleyici Tedbir Karar

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

N: Katılımcı Sayısı

ORT: Ortalama

P: Anlamlılık Düzeyi

SHÇEK: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

SPSS: Statical Package For Social Sciences

SS: Standart Sapma

T: T Test Skoru

TABLolar DİZİNİ

<u>Tablolar</u>	<u>Sayfa</u>
Tablo 1	Psikososyal Gelişim Kuramında Gelişim Evreleri..... 19
Tablo 2	Araştırmaya Katılan Çocukların Yaş Gruplarına ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı..... 38
Tablo 3	Yüzme Antrenman Programı..... 40
Tablo 4	Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Basıklık ve Çarpıklık Değerleri..... 41
Tablo 5	Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Aralık Değerleri..... 42
Tablo 6	Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeği İçin Elde Edilen Çarpıklık ve Basıklık Değerleri 42
Tablo 7	Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeği Aralık Değerleri..... 43
Tablo 8	Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği İçin Elde Edilen Ortalama ve Standart Sapma Değerleri 44
Tablo 9	Deney Grubunda Bulunan Çocukların Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeğine İlişkin Ön-Son Test Puanları Arasındaki Farklılıklar..... 45
Tablo 10	Kontrol Grubunda Bulunan Çocukların Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeğine İlişkin Ön-Son Test Puanları Arasındaki Farklılıklar ... 45
Tablo 11	Öfke Düzeyi Alt Boyutunda Yer Alan Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri..... 46
Tablo 12	Öfke İçte Alt Boyutunda Yer Alan Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri 47
Tablo 13	Öfke Dışa Alt Boyutunda Yer Alan Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri..... 47

Tablo 14	Öfke Kontrolü Alt Boyutunda Yer Alan Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri.....	48
Tablo 15	Deney Grubunda Bulunan Çocukların Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeğine İlişkin Ön-Son Test Puanları Arasındaki Farklılıklar.....	49
Tablo 16	Deney Grubunda Bulunan Çocukların Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeğine İlişkin Ön-Son Test Puanları Arasındaki Farklılıklar.....	49

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırma konusu belirlenirken oluşturulan problem durumuna, problem cümlesine ve alt problemlere ilişkin bilgiler yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

İnsanlığın ortaya çıkışından günümüze dek, tutum ve davranışlarını belirleyen bir takım olumlu ve olumsuz duygulara sahiptir. Gündelik yaşamında kişi herhangi bir tutum sergilerken sürekli farklı duygular yaşamaktadır. Tutum ve düşünceleri çeşitli açılardan etkileyen endişe, tikslenme, nefret, öfke, sevinç, sevgi vb. kelimelerle aktarılabilen olumlu ve olumsuz birçok duygu mevcuttur. Bireyin uyum ve uyumsuzluk durumunu ortaya çıkararak duygularına yönelik farkındalık kazanması, kendi duygularını ve bunun neden olduğu sonuçların farkına varması, bunları ifade etmesi, bireyin kendi iç dünyasını tanıması, seçeneklerini gerçekleştirebilmesi, mevcut güç ve kaynaklarının bilincinde olmasını sağlar (Akdeniz, 2007).

Diğer pek çok duygu gibi öfke de bireyin nefret, iğrenme, kıskançlık, kaygı, korku, üzüntü ve mutluluk gibi temel duygularından birisidir (Akdeniz, 2007). Bunun yanında öfke her yaş grubunda görülebilen bir duygusal tepki olarak değerlendirilmektedir (Elkin ve Karadağlı, 2016). Kavramsal açıdan ele alındığı zaman öfke “karşılınmayan beklentilere, doyurulmamış isteklere ve istenmeyen sonuçlara verilen duygusal tepki” şeklinde tanımlanmaktadır (Gümüş-Şekerci, 2017).

Toplum içinde en değerli varlıklar çocuklardır. Fakat bu değerlere iyi hayat standartları ve kendi potansiyellerini ortaya koyabilecekleri imkânları sağlamak her daim mümkün değildir. Genel olarak tüm toplumlarda yetkililer çocukların iyi bir standarda sahip olması için gayret göstermekte ve onların karşı karşıya kaldıkları problemlerin üstesinden gelebilmek için çözümler üretmeye çalışmaktadır (Elmacı, 2016).

Doğal olarak her çocuğun en önemli hakkı Medeni Kanun kapsamında da ifade edildiği üzere kendi aile ortamın büyüme. Ancak insanlık tarihinin her döneminde ve toplumunda bu temel haklardan farklı sebeplerle yararlanamayan çocuklar olmuştur. Yine ilkçağlardan bu yana tüm uygarlıklarda “korunma gereksinimi olan çocukların” bakım imkanlarının sunulması, en önemli sosyal ve toplumsal problemlerden birisi olmuştur. Bu problem günümüzde dahi bu özelliğini devam ettirmektedir (Bahadır, 2018). Dolayısıyla çocukluk algısındaki gelişmelere paralel olarak bazı çocukların özel olarak korunması gerektiğinin farkına varılmıştır. Toplum içerisinde özellikle ilgi gösterilen bu çocuklar korunma gereksinimi olan ve koruma altındaki çocuklardır. Koruma altındaki çocukların, yetiştirilme ve bakımından sorumlu olan kişilerin uygun şartlar sunamaması dolayısıyla duruma mahkeme kararıyla devlet tarafından el konulması gereken çocuklar olduğu ifade edilebilir. Koruma kapsamındaki çocukları nitelendirmek için korunmaya muhtaç çocuk, korunma ihtiyacı olan çocuk gibi farklı kavramlardan yararlanılmaktadır. Fakat “muhtaçlıktan”, “hak sahibi olma”ya doğru değişen felsefi ve kültürel sebeplerle son dönemlerde “korunmaya muhtaç çocuk” yerine “korunmaya ihtiyacı olan çocuk” terimi daha fazla tercih edilmeye başlanmıştır. Bu anlayıştan hareketle 2014 yılı itibari öncelikle 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu olmak üzere yönetmelik kapsamındaki “korunmaya muhtaç” ibarelerinin “korunmaya ihtiyacı olan” olarak değişmeye başladığı dikkati çekmektedir (Elmacı, 2016).

Bireyler arası etkileşimlerde görülen en yoğun duygulardan biri olan öfke, kişinin yaşamının tüm açılarını etkisi altına alarak onun tutumlarını yönlendirebilmektedir. Çeşitli spor dallarındaki sporcuların oyun içerisindeki tutumları sporcunun performanslarına negatif yansıyabilmektedir. Sporcularda öfkeyle ilişkili yapılan çalışmalarda genel olarak cinsiyet, bireysel ve takım sporlarında öfke oranlarının ele alındığı ya da öfkenin farklı bir karakterle ilişkilerinde bakıldığı görülmektedir (Bozkurt, 2017). Buna karşılık literatürde koruma altında bulunan çocuklarda spora katılımın öfke düzeyi üzerindeki etkilerinin ele alındığı çalışmaların yetersiz olduğu göze çarpmaktadır. Özellikle koruma altında bulunan çocuklarda sporun psiko-sosyal yapı ve öfke kontrolü üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmaların oldukça kısıtlı olduğu görülmektedir. Bu noktada “Sporun koruma altında bulunan çocukların psiko-sosyal ve duygusal durumu ile öfke durumuna etkisi nedir?” sorusunun yanıtlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın problem cümlesini; “Sporun koruma altında bulunan çocukların psiko-sosyal ve duygusal durumu ile öfke durumuna etkisi nedir?” sorusu oluşturmaktadır.

1.2.1. Alt problemler. Araştırma kapsamında aşağıda belirtilen alt problemlere yanıtlar aranmıştır.

1. Koruma altında bulunan çocuklarda spora katılımın duygusal ve psikolojik iyi oluş üzerindeki etkileri nelerdir?
2. Koruma altında bulunan çocuklarda spora katılımın öfke kontrolü üzerindeki etkileri nelerdir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, koruma altında bulunan çocuklarda spora katılımın duygusal ve psikolojik iyi oluş ile öfke kontrolü üzerine etkilerini incelemektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Spor etkinliklerine katılımın fiziksel, motorsal ve sosyal gelişimin yanında psikolojik gelişim üzerinde de olumlu etkileri olduğu bilinmektedir. Bu durum son yıllarda spora katılımın psikolojik yararları üzerine yapılan araştırmaların artmasına zemin hazırlamıştır. Türkiye’de de son yıllarda spora katılımın psikolojik yararları üzerine birçok araştırma yapıldığı görülmektedir. Buna karşılık yapılan literatür taraması sonunda gerek Türkiye’de gerekse de uluslararası literatürde koruma altında bulunan çocuklarda spora katılımın psikolojik açıdan yararları üzerine yapılan araştırmaların sınırlı olduğu gözlenmiştir. Bu kapsamda yapılan bu çalışma literatüre katkı sağlayacak önemli bir çalışma olarak değerlendirilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

1. Koruma altında bulunan ve deney grubunu oluşturan 20 çocuk ile kontrol grubunu oluşturan 16 çocuk olmak üzere toplam 36 çocuk ve

2. Uygulanan ölçekte yer alan maddeler ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1.Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde araştırma konusu ile ilişkili olan temel kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

2.1.1. Spor kavramı. Spor kelimesinin kavramsal kökeni Latince’de Desport veya Disportare (birbirinden ayırmak veya dağıtmak) anlamına karşılık gelmektedir. Bu kelimelerin başında yer alan harflerin değişmesi ve “sport” sözcüğünün gelişimi 17.yüzyıl civarında gerçekleşmiştir. Çağdaş toplum yaşamının egemen olduğu günümüz dünyasında spor sözcüğünün insanların zihninde yarışma, yürüme ya da koşma gibi anlamları vardır (Heper, 2012).

Literatürde spor kavramı üzerine birçok tanım yapıldığı görülmektedir. Ramazanoğlu ve diğerleri (2005) spor terimini “Ruhsal, zihinsel ve fiziksel bir olgu olan, bir takım kurallar bağlamında yapılan, mücadele azmine ihtiyaç duyulan, eğlenceli zaman geçirmek, yarışmak, mücadele etmek ve sağlıklı bir hayat sürmek için yapılan bilinçli eylemler bütünü” olarak ifade etmişlerdir.

Kavram olarak spor, yarışma kazanmaya ilişkin teknik, zihinsel ve bedensel bir gayrete ihtiyaç duyulan, izleyicilerde estetik kaygısı yaratan, psikoloji, biyomekanik ve fizyoloji gibi dallarla iç içe bir olgudur (Çoban ve Ünveren, 2007). Spor yalnızca yüzme, bisiklet binme, yürüme, koşma ya da takımlar arası müsabakalarla sınırlı değildir. Bir başka deyişle spor faaliyetleri pratiğe aktarılış şekilleri ve bireylerin katılım sebeplerine göre bazı gruplara ayrılmaktadır. Bu bağlamda spor okul sporları, veri sporu ve rekreasyon şeklinde üç grupta değerlendirilmektedir. Okul sporları öğrencilerin ders içi ve ders dışı zaman dilimlerinde katılım gösterdikleri spor faaliyetlerinden meydana gelmektedir. Rekreasyon, bireylerin serbest zamanlarını değerlendirmek adına eğilim gösterdikleri spor faaliyetleridir. Verim sporu ise, bir spor branşında müsabakalara hazırlanmak için amatör ya da profesyonel şekilde gerçekleştirilen sporlardır. Amatör düzeyde spor faaliyetlerinde bulunan bireyler katılım sağladıkları karşılaşmalardan maddi kazanç ya da ödül beklentisi içerisinde

olmazken, profesyonel kadrodaki sporcuların katılım sağladıkları yarışmalarda maddi kazanç sağlama beklentisi içerisinde oldukları (Heper, 2012).

2.1.2. Sporun Faydaları. Spor etkinliklerine katılımın fiziksel, psikolojik, motorsal ve sosyal açıdan birçok yararı bulunmakta olup, spor etkinliklerine katılımın genel sağlık düzeyi üzerinde de olumlu etkileri olduğu bilinmektedir. Spor etkinliklerine katılımın söz konusu yararları aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

2.1.2.1. Sporun bedensel açıdan yararları. Fiziksel faaliyetler kassal ve yapısal niteliklerin gelişimde önemli bir payı bulunmaktadır. Eğitim etkinlikleri kapsamındaki beden eğitimi ve spor faaliyetleri bedensel bütünlüğün oluşturulmasında son derece önemli bir işleve sahiptir. Zira hareketin oluşmasında etkin bir role sahip olan kaslarla pasif role sahip kemiklerin gelişiminde planlı olarak yapılan fiziksel aktiviteler oldukça etkilidir. Ayrıca spor faaliyetleri bedensel performansın ve kondisyonel niteliklerin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla spor faaliyetlerine katılım sağlayan kişilerle sedanter bireylerin fiziksel verimlilikleri arasındaki fark kolaylıkla görülebilmektedir (Açak, 2006).

Literatürde sporun bedensel açıdan faydaları üzerine yapılan araştırma bulguları da spora katılımın bedensel gelişimi desteklediğini ortaya koymaktadır. Ağaoğlu, Taşmektepligil, Aksoy ve Hazar (2008)'nin yapmış olduğu çalışma kapsamında yaz spor okullarına katılım gösteren genç kişilerde bedensel gelişimin ele alınması hedeflenmiştir. Araştırma kapsamına 8-10 yaş ve 13-14 yaş grubundan olmak üzere toplamda 219 kişi (136 erkek, 83 kadın) katılmıştır. Araştırmaya katılım gösteren kişilerin bedensel olarak gelişim özellikleri iki aylık yaz spor okulu eğitimlerinin öncesinde ve sonrasında değerlendirilmiştir. İki aylık eğitim programı sonucunda çeşitli spor dallarına katılım gösteren gençlerin fiziksel performans parametrelerinde (dayanıklılık, sürat, esneklik) anlamlı gelişmeler meydana geldiği neticesine varılmıştır. Heideman vd. (2013) tarafından yapılan çalışmada çocuklarda fiziksel etkinliklere katılım gösterme oranının kemik gelişimine etkisinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda çocuklarda bedensel etkinlik seviyesi ile kemik mineral yoğunluğu arasında anlamlı bir ilişki olduğu neticesine varılmıştır. Sritara vd. (2015) tarafından gerçekleştirilen çalışmada spora katılımı fiziksel gelişimin

önemli bir kanıtı olan kemik mineral yoğunluğu arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. 25-54 yaş grubundaki sağlıklı kişilerin katılım gösterdiği bu araştırmada fiziksel etkinlik ve spora katılım sağlamanın kemik sağlığını olumlu yönde etkilediği, geliştirdiği ve kemik mineral yoğunluğunu artış gösterdiği belirlenmiştir.

2.1.2.2. Sporun sosyal açıdan yararları. Yaşadığımız çağda dünya çapında pek çok ülkede spor faaliyetleri insanlar tarafından oldukça fazla tercih edilen fiziksel aktiviteler arasındadır. İnsanların spor faaliyetlerine son derece önem göstermelerinin altında sporun insanlığın geçmişi kadar eskiye dayanması ve bireyin hayatından uzun senelerdir önemli bir yer edinmesi yatmaktadır. Ayrıca toplumsal hayatta kavram olarak insan ve spor birbirlerinden ayrı düşünülemez duruma gelmiştir (Dever, 2010). Bilindiği üzere insanların toplumsal bir birey olmalarında toplumsal hayata adapte olmaları son derece önemlidir. İnsanların sosyal yaşama adapte olmayı öğrendikleri koşullardan birisi de spordur (Özdiç, 2005).

Sportif faaliyetler toplum içerisinde sosyal değerlerin ortaya çıkmasına ve devamlılık kazanmasına katkıda bulunmaktadır. Spor faaliyetleri sosyal değerlerin oluşmasını pek çok yöntemle mümkün kılmaktadır. Sportif faaliyetlere katılım insanlar kendilerini ifade edebilecekleri bir ortam bulmaktadırlar. Dolayısıyla spor ortamı bireylerin toplumsal gelişimlerini desteklemektedir. Sosyalleşme kavramı kişi ve toplum bakımından önemli bir paya sahip olmakla beraber, sosyalleşme aracılığı ile bireyin kişilik ve benlik yapısı gelişmektedir. Bu durum, toplumsal gelişime katkı sağlayan spor kavramının bireyin hayatında ne derece önemli bir olgu olduğunu ortaya koymaktadır (Küçük ve Koç, 2004).

Bireylerin düzenli şekilde katılım gösterdikleri beden eğitimi ve spor faaliyetleri yalnızca ruhsal ve bedensel gelişim bakımından değil, beraberinde de irade gelişimi bakımından da önemli bir konuma sahiptir. Beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılımı irade gücü gelişen kişilerin zaman içerisinde kendilerine olan güvenleri de gelişme göstermekte ve kişilikleri şekillenmektedir. Özellikle grup olarak bireylerin katılım gösterdikleri beden eğitimi ve spor faaliyetleri sosyal niteliklerini geliştirmektedir. Zira grup olarak yapılan beden eğitimi ve spor faaliyetleri ile

kişilerarası ilişki becerileri, karşılıklı olarak dayanışma yetileri ve toplum statüleri gelişmektedir (Bal, 2010).

Dünya genelinde oldukça gündemde olan bir olgu şeklinde nitelendirilen spor faaliyetleri toplumsal rollerini yerine getirirken herhangi bir toplumsal sınıf, cinsiyet değişkeni, ırk veya yaş ayrımı gözetmemektedir. Bu durum spor faaliyetlerinin beraberinde her gruptan birey için ilgi çekici olduğunu ortaya koymaktadır. Spor faaliyetlerinin bir başka sosyal boyutu, toplumlar arası etkileşimi güçlendirmesidir. Spor faaliyetlerinin toplumlar arasındaki etkileşimi gerçekleştirilmesinin altında sporun sosyal değişim alanında bir katalizör olmasının etkili olduğu iddia edilmektedir (Küçük ve Koç, 2004).

2.1.2.3. Sporun psikolojik açıdan yararları. Spor etkinliklerine katılımın psikolojik açıdan birçok faydası olduğu bilinmekte olup, spor etkinliklerine katılmayan ve sedanter bir yaşam tarzına sahip olan bireylerde psikolojik sorunların ortaya çıkabileceği belirtilmektedir (Ströhle, 2009). Açak (2006) spora katılımın sağladığı psikolojik yararları aşağıdaki gibi açıklamıştır;

- Spor faaliyetleri kapsamında yer alan fiziksel aktiviteler kişinin ortaya çıkarılmamış zeka potansiyelinin gelişimine yardımcı olmaktadır.
- Beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılımı bireyler gündelik hayatın yarattığı stresten az da olsa uzaklaşmaktadır. Ayrıca beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılım psikolojik rahatlık ve zihinsel açıdan dinlenmeye yardımcı olmaktadır.
- Beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılımı özgüven ve ruhsal dayanıklılık gibi psikolojik nitelikler gelişmektedir. Bu durum bireylerin ansızın gelişen durumlar karşısında pratik, mantığa uygun ve hızlı kararlar vermelerine yardımcı olmaktadır.
- Beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılım karakter ve kişilik gelişimine destek sağlamaktadır. Ayrıca spor faaliyetleri insanlara ataklık, cesaret, yapabilme duygusu ve düşüncesi kazandırmaktadır (Açak, 2006).

Spora katılım ile psikolojik sağlığın korunması arasında anlamlı bir ilişki bulunmasının temelinde spor sayesinde bedensel dayanıklılığın gelişmesi, bedensel

dayanıklılığın gelişmesi ile birlikte bireyin psikolojik sağlık düzeyinin yükselmesi gelmektedir (Şahin, Yetim ve Çelik, 2012).

2.1.2.4. Sporun genel sağlık açısından faydaları. Literatür kapsamında sporla ilgilenmenin genel sağlık koşulları üzerine etkileri aşağıdaki gibidir;

- Kaslar bireylerin gündelik yaşamda gerçekleştirdikleri temel hareket yetilerinin uygulanmasında etkin rol oynamaktadırlar. Beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılımı kas gelişimi desteklenmektedir. Böylelikle kasların işlevsel niteliklerinde artış yaşanmaktadır.
- Beden eğitimi ve spor faaliyetleri kalp ve damar sistemlerinin daha sağlıklı çalışmasına katkıda bulunmaktadır. Beden eğitimi ve sporun kalp kasları üzerindeki pozitif yansımaları dinlenik kalp atımında görülmektedir. Beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılım gösteren kişilerin dinlenik kalp atım sayıları 40-60 atım/dakika iken, sedanter kişilerde bu sayı 72-85 atım/dakika civarındadır. Bunun zemininde düzenli şekilde spor yapan kişilerin daha büyük kalp kasına sahip olmaları yer almaktadır. Bu çerçevede beden eğitimi ve spor etkinlikleri bireylerin sağlıklı hayat için vazgeçemeyecekleri etkenlerin başında yer almaktadır. Nabzın düzene girmesinde, oksijen borçlanmasında spor yapanlar daha avantajlıdır.
- Düzenli şekilde beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılımın solunum sistemine fayda sağladığı bilinmektedir. Genellikle spor yapan kişilerin solunum problemiyle karşılaşma ihtimallerinin sedanter kişilerden daha düşük olduğu ifade edilmektedir.
- Beden eğitimi ve spor faaliyetleri bedensel olarak dayanıklılığın gelişimine katkıda bulunmaktadır. Bedensel olarak dayanıklılığın gelişimiyle beraber organizmanın yorgunluk karşısındaki direnci de artmaktadır.
- Düzenli yapılan spor faaliyetleri ile kişinin hız ve çabukluk kapasitesinde olumlu gelişme görülmektedir. Hız ve çabukluk performansının artmasıyla beraber kişinin iş yapabilme potansiyelinde artış yaşanırken, gerçekleştirdiği işlerde sarf ettiği enerji seviyesinde de azalma yaşanmaktadır.
- Beden eğitimi ve spor faaliyetleri bedensel olarak hareketliliği geliştirirken, esneklik kapasitesinin de artışına katkıda bulunmaktadır. Bu durum, beden

eğitimi ve spor faaliyetlerine katılım gösteren kişilerin daha az bedensel güçlük yaşamalarına yardımcı olmaktadır.

- Düzenli olarak sportif faaliyetlere katılım sinir sisteminin ve nöromüsküler yapının daha düzenli, hızlı ve sağlıklı alışımına katkıda bulunmaktadır. Bu durum zamanla kişinin reflekslerinin iyileşmesine destek olmaktadır.
- Beden eğitimi ve sportif faaliyetler hormonal yapı ve üreme sisteminin daha sağlıklı çalışmasına katkıda bulunarak cinsel hayatın daha sağlıklı işlemesine yardımcı olmaktadır (Açak, 2006).

2.1.3. Büyüme ve gelişme kavramları. Büyüme ocukların beslenme ve genel sağlık halini ifade eden en duyarlı parametredir (Gn, zn, Alikaişoğlu ve Kandemir, 2015). Büyüme terim anlamı olarak fiziksel açıdan gelişme, bir başka deyişle hacim, ağırlık ve uzunluk olarak artmasıdır. Vücudun her bir organının büyüme hız ve zamanı farklılık gösterebilmektedir. Kimi organlar gelişimlerini okul öncesi dönemde tamamlarken kimi organlarda (reme organı gibi) gelişim süreçlerini ergenlik döneminde tamamlamaktadır (Yenibaş, 2008). Bu bakımdan büyüme, doğum öncesi süreçte hücrelerin artması, doğumdan sonraki süreçte vücut yapısında gerçekleşen değişikliklerdir. İnsan gelişimi boyunca, bedeninin çeşitli bölgeleri farklı dönemlerde ve farklı hızla büyüme sergilemektedir (İnanç, Bilgin ve Kılıç-Atıcı, 2007).

Gelişim olgusu ise döllenme ile birlikte başlayan ve ölüm sürecine dek devam eden zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel her alandaki gelişme ve değişikliklerdir (Yenibaş, 2008). Başka bir deyişle gelişim doku ve hücrelerin içerik ve yapısındaki değişiklikler sonucu gerçekleşen bedensel olgunlaşma anlamına gelmektedir (Yıldız, 2008). Gelişim, yaşantı, öğrenme, olgunlaşma ve büyüme neticesinde kişide ortaya çıkan nicelik ve nitelik düzeylerdeki değişimleri içermektedir (İnanç, Bilgin ve Kılıç-Atıcı, 2007).

Gelişimin sahip olduğu bazı özellikler bulunmakta olup, gelişimin temel özellikleri aşağıdaki gibi açıklanmaktadır;

Bir bütün olan gelişim sürecinde, tüm gelişim alanları birbirini etkilemektedir. Zihinsel alanda yaşanan gelişim alanlarını etkilemesinin yanı sıra duygusal alanda meydana gelen gelişmeler de fiziksel, sosyal ve zihinsel gelişimi etkileyebilmektedir. Gelişim sürekli dir. Doğum öncesi döllenme süreci ile başlayarak ve ölüme dek sürmektedir.

Gelişim çeşitli dönemlere göre farklılık sergilemektedir. Her dönem gelişim aynı şekilde gelişmemektedir. Söz gelimi; görme duyusu kişide doğumla birlikte gelişim göstermesine karşın konuşma, doğumdan sonra ilerleyen süreç içerisinde zamanla gelişim sergilemektedir.

Belirli nitelikler çeşitli zamanlarda hızla gelişim sergilemektedir. Söz gelimi; okul öncesi dönemlerde beyin gelişimi son derece hızla gerçekleşirken daha sonraki dönemlerde bu gelişim yavaşlamaktadır.

İki farklı yönelimi olan gelişimde, çocuğun fiziksel gelişiminde ilk olarak kol, bacak kasları gelişirken, daha sonra el, ayak, dil kasları gelişme göstermektedir. Farklı bir deyişle gelişme genelden özele doğru gerçekleşmektedir.

Gelişim sürecini etkileyen iç ve dış etkenler mevcuttur. Sağlık durumu, bedensel, duygusal, fiziksel durum, kalıtım iç faktörleri ifade ederken, travmalar, iklim koşulları, içinde yaşanan ortam şartları, çevrenin tutum ve davranışları, beslenme dış faktörler kapsamındadır.

Gelişim kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Gelişim süreci her çocukta aynı döneme denk gelmeyebilir. Kimi çocuklar 1 yaşında konuşabilirken, kimileri çeşitli unsurların etkisi ile 3 yaşında konuşabilmektedir (Yenibaş, 2008).

2.1.4. Büyüme ve gelişmeyi etkileyen faktörler. Literatürde büyüme ve gelişmeyi etkileyen faktörler aşağıdaki gibi açıklanmıştır;

Kalıtım: Döllenme, erkekte gelen sperm hücrelerinin kadının yumurtasını döllenmesi ile gerçekleşir. Her iki cinsten de 23'er kromozom mevcuttur. Döllenmede erkek ve kadından gelen kromozomların birleşmesi ile zigot ortaya çıkar. Fetüsün gelişmesi ve taşıyacağı özellikler bu kromozomlardan gelmektedir. Bir bebeğin dünyaya gelmesi ile anda anne-babasından aldığı kromozomlar neticesinde ortaya çıkan DNA'sında

zihinsel ve fiziksel niteliklerinin nasıl olacağı, ne gibi psikolojik sorunlara eğilim göstereceği, hangi alanlarda kabiliyeti olduğu mevcuttur. Bunların tümünde kalıtım etkeni dikkat çekmektedir. Çocuğun bir konuda kabiliyetli olarak dünyaya gelmesine karşın çevre ve becerisinin gelişmesinde gereken imkânlar sunulmazsa çocuğun bu becerisi keşfedilemeyebilir veya çocuk doğuştan itibaren belirli bir zeka düzeyiyle dünyaya gelmesine karşın gereken uyarıcının verilmesi durumunda potansiyelini en iyi şekilde ortaya koyabilecek, verilmemesi halinde ise kapasitesini kısıtlı oranda ortaya koyabilecektir (Yenibaş, 2008). Bunun yanı sıra kalıtımsal unsurlar çeşitli hastalıkların gelişimini de etkilemektedir. Çocuklarda rastlanan pek çok hastalığın sebebi genetik eğilimdir. Anormal genler, çocuğun gelişim ve büyümesine etki eden farklı hastalıklara yol açmaktadır. Down Sendromu, Hemofili, Akdeniz anemisi, Akondroplazi (sebebi kesin olarak bilinmeyen kalıtsal bir cücelik tipi), altıparmaklılık, şeker hastalığı gibi genetik olarak çocuklara geçen hastalıklar büyüme ve gelişim sürecini etkilemektedir. Büyüme geriliğinden şüphelenilen bir çocukta bu durumun kalıtımla alakalı olabileceğine karar verilirken anne-babanın ve varsa kardeşlerinin özelliklerini incelemek son derece önemlidir (MEB, 2016).

Beslenme: Büyüme sürecinin, çocuklarda üç dönemde farklılık sergilediği nitelendirilmektedir. Bu dönemler; ergenlik, çocuklu dönemi ve süt çocukluğudur. Süt çocukluğu döneminde büyüme çocukluk döneminde farklılık sergilemektedir ve bu dönemde beslenmenin büyüme konusunda oldukça güçlü etkisi vardır. Çocuğun büyüme sürecinin iyi şekilde gerçekleşebilmesi için dengeli ve yeterli beslenmesi, bu gıdaların sindirimi için yeteri kadar barsak hareketinin olması gerekmektedir. Süt çocukluğu sürecinde yeterli beslenememe durumundan ağırlık boydan daha öncelikli olarak etkilenmektedir. Gıda yetersizliği erken ve kronik olduğu oranda boy kısalığı kalıcı şekilde sürer ve çocuk beklenen genetik yapısına erişemez (Yıldız, 2008: 4-10). Besinlerin uzun müddet yeterli alınmaması neticesinde ortaya çıkan durum yetersiz beslenme şeklinde ifade edilir. Çocukta gelişim ve büyümenin sağlıklı gerçekleşebilmesi için dengeli ve yeterli beslenmesi ve sindirim sisteminin sağlıklı olması gerekmektedir. Kemiklerin uzaması ve iskeletin yeterli olgunluğa erişmesi için protein alımı oldukça önemlidir (MEB, 2016).

Hormonlar: Hormonlar, prenatal ve doğumdan sonraki süreçte büyümeye etki eden unsurlardandır. Büyüme ve gelişmede, iç salgı bezlerinden salgılanan büyüme

hormonuyla tiroksin hormonu, ergenlik süreci itibari ile salgılanan androjen hormonlarla östrojen hormonu etkilidir. Hipofiz bezi tarafından salgılanan büyüme hormonu, boy olarak büyümeyi; tiroid bezi tarafından salgılanan tiroksin hormonu, olgunlaşma ve gelişmeyi sağlamaktadır. Bireyin yaşamının ilk iki yılında büyüme hormonunun büyümeye fazla bir etkisi bulunmamaktadır, ancak hücre artışı adına önemlidir. Bu hormon, kas ve kemiklerin büyümesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra diş ve beyin gelişimi adına da gereklidir. Söz gelimi, büyüme hormonunun gereğinden çok salgılanması sonucunda gelişen akromegali hastalığında el, ayak, burun, çene gibi vücudun uç bölgelerinde ciddi büyüme ile devlik, eksik salgılanması halinde ise cücelik meydana gelir (MEB, 2016).

Anne baba tutumları: Ebeveynlerin son derece koruyucu yaklaşımları çocukların duygusal, sosyal, psikomotor ve zihinsel gelişimini olumsuz açıdan etkilemektedir. Aşırı koruyucu davranışlar, çocukların kendi becerilerini geliştirmesini, başarılı olarak özgüven kazanımını, kendini savunmasını, kuralları öğrenerek uygulamasını, kendini ifade edebilmesini, yeni bir öğrenme sürecine daha istekli şekilde adım atmasını negatif doğrultuda etkilemektedir. Çocuğa yönelik sergilenen disiplin de çocuk gelişimi konusunda etkilidir. Söz gelimi 6 yaşına gelen bir çocuk oldukça rahat şekilde yalnız başına yemek yeme işlevini yerine getirebilecekken annenin daha bebeklik sürecinden çocuğun kendi kendine yeme çabalarını yiyemeyeceği ya da doyamayacağı gibi sebeplerle engel olarak, kendisinin yedirmesi neticesinde çocuk, kendi başına yeme yeteneğini yaşına paralel olarak kazanamamaktadır (Yenibaş, 2008).

Cinsiyet: Büyüme-gelişme süreci kız ve erkek çocuklar arasında farklılık sergilemektedir. Kız bebekler dünyaya genellikle daha düşük ağırlıkla gelmektedir, ancak erkek çocuklara kıyasla daha hızlı bir gelişim sergilerler (MEB, 2016). Ergenlik sürecine erken adım atan kız çocukları hızlı büyür, ancak çabuk dururlar. Erkek çocuklarında kas dokusu daha çok gelişme gösterir, boy daha uzun olur (Yıldız, 2008).

Kronik hastalıklar: Sağlıklı şekilde doğan bir bebekte kalıtsal olan ortaya çıkan veya sonradan kazanılan bir takım hastalıklar süregelenleşerek gelişim ve büyüme sürecine olumsuz açıdan etki edebilmektedir. Bu hastalıklar dahilinde kronik karaciğer hastalığı, kronik böbrek yetmezliği, romatizmal rahatsızlıklar gösterilebilir (Yıldız,

2008). Bunun yanı sıra kimi rahatsızlıkların tedavi sürecinde uzun süreli Steroid içeren ilaçların kullanılması ve bazı psikiyatrik ilaçlar da büyüme ve gelişmeyi negatif açıdan etkilemektedir (MEB, 2016).

Fiziksel çevre koşulları: Bireylerin ve diğer canlıların hayatları süresince ilişkilerini devam ettirdikleri ve karşılıklı etkileşim kurdukları kültürel, ekonomik, sosyal, biyolojik ve fiziki ortama çevre adı verilir. Sağlıklı barınak, havalandırma, ısıtma, aydınlatma fiziki çevreyi meydana getiren ve bireyin sağlığına etki eden dikkat çekici faktörlerdir. Birçok biyolojik ve kimyasal ajan; enfeksiyon rahatsızlıklarının, farklı kronik hastalıkların ve gelişimsel problemlerin alt yapısını meydana getirmektedir.

Hava kirliliği de gelişme sürecine etki eden fiziksel koşullar arasındadır. İklim koşulları ve olumsuz çevre şartları hastalıklara neden olarak büyüme ve gelişimi engellemektedir (MEB, 2016).

2.1.5. Çocuklarda sosyal ve duygusal gelişim. Çocuklarda sosyal ve duygusal gelişim okul öncesi dönemde başlamakta ve yetişkinlik dönemine kadar devam etmektedir. Çocuklarda sosyal ve duygusal gelişim sürecinde gözlenen davranışlar ve gelişim süreçleri aşağıda başlıklar halinde açıklanmıştır.

2.1.5.1. Çocuklarda sosyal gelişim. 0-2 yaş döneminde sosyal gelişim: Doğumdan itibaren 5.aya kadar bebek anne-babasına veya bir başkasına karşı bağıllık oluşturmamıştır. Kendisiyle ilgilenen veya yabancı herkese aynı tepkileri gösterebilir. 5-10 aylık dönem içerisinde bebek kendisinin bakımından sorumlu olan kişiye özel aidiyet duyar. 1.aydan 2 yaşına kadar olan süreçte çocuk anne iler beraber çevresinde yer alan diğer bireylere de aidiyet duymaya başlamaktadır. Yakınında bir çocuk olmasından mutlu olur ama bu çocukla oyuncak paylaşımında bulunmak istemez. Bir başka çocuğun davranışlarını örnek alır ve yabancılardan utanır (Yenibaş, 2008: 68).

2-6 yaş döneminde sosyal gelişim: Özgürce hareket etmeye başlar. Çocuk farklı ortamlardan bulunmakta, yetişkinlerce onaylanmaktan memnun olur. Toplumsal çevresini tanımak adına harekete geçer. Yabancılardan bir şey isteyebilir. Diğer

insanlarla sohbet kurabilir. Toplumda kendisinden beklenen uygun tutumları sergiler. İlk kez girmiş olduğu bir ortamın kurallarını açıklanırsa bunlara uyar. Toplumsal değerler ve tutumlar konusunda yetişkinleri ve diğer çocukları taklit eder. Sorumluluk alır ve yerine getirir. Takdir edilmekten, övgü almaktan zevk alır. Kendisinden daha küçük yaşta olan çocuklara ilgi duyar ve bebekleri sever. Duygu ve düşüncelerini oyun ve resimler aracılığı ile aktarmaya başlar. Oyuncaklarını diğer çocuklarla paylaşır. Öğretmen veya bir erişkin tarafından yönetilen oyunlara dâhil olur. Başka çocuklarla farklı oyunlar kurarak basit kurallara sahip oyunlar oynarlar. Haklarını savunur, övülmekten memnun olur, yaptığı işin takdir edilmesini bekler. Kendisiyle alakalı sorulara uygun yanıtlar verir. Bir problemi olması halinde yardım talep eder (Yenibaş, 2008).

2.1.5.2. Çocuklarda duygusal gelişim. Kavram olarak duygusal gelişim, çevrenin etkisi neticesinde çocuklarda ortaya çıkan duygular, bu duygularla ilgili gelişme ve değişimlerdir. Çocuğun duygu durumu tutumlarını ve öğrenme düzeyini de etkisi altına almaktadır (Yenibaş, 2008).

Gelişim evresinde çocuk, çeşitli durum ve koşullara birbirinden ayrı tepkiler gösterir. Duyguların açığa çıkarılması genetik temeli bağlı olmasının yanında çevresel etkenlerle de yakından ilişkilidir. Çocuğun şaşkınlığını, heyecanını, öfkesini, mutluluğunu dile getirmesinde karşısındaki örnekler önemlidir. Bazı çocukların ebeveynleri veya yakın çevresinde yer alan bireyler, duygularını nasıl aktarıyorlarsa çocuk da aynı yöntemi kullanmayı öğrenmektedir. Mühim olan çocuğun duygularını nasıl dile getirdiğini anlamaktır. Bazı çocuklar duygularını istemedikleri şekilde sergileyebilmektedirler. Sinirlenmeleri halinde arkadaşlarına zarar veren çocuk olmasının yanı sıra şaşırması halinde donup kalan çocuklarda vardır. Kimileri de duygularını, araç kullanarak dile getirebilmektedirler. Resim yaparak ve oyun oynayarak hislerini açıklamakta, aynı zamanda duygusal bakımdan da refaha kavuşmaktadırlar. Çocukların duygularını açıklamalarına imkan sunmak önemlidir. Duygularını dile getirme yaş arttıkça daha da gelişme göstermektedir (Yenibaş, 2008).

2.1.6. Sosyal ve duygusal gelişim kuramları. Sosyal ve duygusal gelişimi açıklayan kuramların başında Freud tarafından öne sürülmüş olan “Psikoanalitik Kuram” gelmektedir. Freud, özellikle saldırganlık ve cinsellik tutumlarının karaktere yön veren iki önemli etken olduğunu savunmaktadır. Burada belirtilen saldırganlık dürtüsü insanların yaşamlarındaki güvenlik ihtiyacını (kendini koruma), cinsellik dürtüsü ise kişilerin yaşamlarını sürdürmek adına üreme güdülerini açıklamaktadır. Fakat insanın tabiatında olan söz konusu duygular toplumca onay verilmeyen tutumlar olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla, Freud’a göre saldırganlık ve cinsellik dürtüleri bastırılan duygular olarak yaşanmaya devam etmektedir (Tuzcuoğlu, 2005).

Her ne kadar teorik bakımdan eleştirilere maruz kalsa da Freud’un gelişim kuramına destek olan çeşitli araştırmacılar da vardır. Bunların başında da Adler yer almaktadır. Adler de aynen Freud gibi karakterinin önemli bir kısmının yaşamın ilk beş yılı içerisinde şekil aldığını iddia etmektedir. Ayrıca Adler de aynı şekilde Freud gibi cinsellik faktörünün gelişim süreçlerini ciddi anlamda etkilediğini iddia etmektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2010). Psikoanalitik yaklaşıma göre her bireyin yaşamının belli dönemlerinde mevcut takıntıları olmakla beraber, bu takıntılar, içinde oldukları gelişim sürecine göre bir takım çeşitlilikler sergilemektedir. İnsanların takıntılarının çeşitlilik sergilediği her bir dönem “psikoseksüel dönem” şeklinde de bilinmektedir (Özdemir, Özdemir, Kadak ve Nasıroğlu, 2012). Psikoanalitik kurama göre sosyal ve duygusal gelişim dönemleri aşağıda açıklanmıştır;

Oral dönem (0-1 yaş): insanların kişiliklerinin oluşmasında ilk dönem olarak nitelendirilen oral dönem, çocuklarda cinsel bakımdan birinci dereceden duyarlı olan vücut hatlarının başında ağız, dil ve dudaklar gelmektedir. Altı aylık olan bir bebek birkaç dakika gözlendiğinde eline aldığı her nesneyi ağzına almaya çalıştığı dikkati çekmektedir. Bu süreçte bebeklerin anne sütünden kesilmesi ya da beslenmeye ilişkin bir takım problemlerle karşılaşmaları psişik enerjinin saplanmasına, bunun yanı sıra oral kişilik bozukluklarının ortaya çıkmasına temel oluşturmaktadır. Oral kişilik bozukluğu olan kişiler erişkinlik süreçlerinde diğer insanlara bağımlı olmakta, dişleri çıktıktan sonraki süreç içerisinde insanlara karşı saldırgan davranışlar sergileyebilmektedirler. Ayrıca oral dönem içerisinde memeden erken kesilen ya da beslenme bozukluğu yaşayan çocuklar erişkinlik zamanlarında ağız yolu ile tatmin

olmaya eğilimlidirler. Bu tatmin yöntemleri içerisinde erişkinlik döneminde sigara ve içki kullanımı gelmektedir (Burger, 2006).

Anal dönem (1-3 yaş): Anal dönem, çocukların boşaltım sistemlerinin daha sistemli şekilde çalışmaya başladığı, bununla birlikte tuvalet eğitimlerinin verildiği dönem olarak nitelendirilmektedir. Bu aşamadaki çocuklarda oral dönemde görülen ağız bölgesinin etkisi azalmakta, çocuk artık dışkısını bırakıp tutmayı öğrenmektedir. Yine bu süreç içerisinde çocuklar memeden kesilmektedir (Tuzcuoğlu, 2005). Çocukların kişilik yapılarının genel çerçevesinin çizildiği anal dönemde, yapılan davranışların altında zevk alma işlevleri ve nesnelere yönelik ilgi yer almaktadır. Olgunlaşma kapsamında bebeklerin oral dönemde kazandıkları endişeleri de anal döneme atlamaktadır. Bu evrenin yeni ihtiyacı çocukların dünyayla yeni çatışmalar içine girmelerine ortam sunmaktadır. Çocukların karşı karşıya kaldıkları çatışmaları çözmek için tercih ettikleri metotlar kişilerini çeşitlendirmekte ve kristalize etmektedir. Bu süreçte oral gereksinimler tam anlamı ile sona ermesine bile çocuklar sürekli yeni gereksinim ve istek peşinde koşarlar (Miller, 2008).

Fallik dönem (3-6 yaş): Fallik dönem kız çocuklarında babalarına, erkek çocuklarında ise annelerine karşı bağıllık duygusunda artışın meydana geldiği bir evre olarak nitelendirilmektedir. Çocukların anne-babalarına ilişkin yakınlaşması elektra ve oidipus takıntılarının gelişmesine ortam sunmaktadır. Zira çocukların ebeveynlerine karşı söz konusu aidiyetlerinin geleceğe dair kalıcı bir duruma dönüşebilmektedir. Ebeveynlerine karşı haz alma takıntılarının gelecek dönemlerde de sürmesi kişinin eş seçiminde güçlük yaşamasına ya da ebeveynlerinden ayrılma noktasında zorluk yaşamalarına ortam yaratmaktadır. Yine söz konusu süreçte aile içinde babaların çocuklarına dair cezalandırıcı bir tavır takınmaları gelecek dönemlerde kız çocuklarında doğum yapana kadar erkek cinsel organına özenme hissine, erkek çocuklarında ise hadımlık karmaşası yaşanmasına yol açmaktadır (Burger, 2006). Bu süreçte kız çocukları ilk etapta babalarına ilişkin yakınlıklarının cinsel isteklerini bastırarak olduğunu düşünmektedirler. Fakat zamanla kız çocukları cinsel isteklerinin bastırılması noktasında babalarının yetersiz kaldığını düşünme yaklaşımı sergilemektedirler. Özellikle ergenlik süreci ile beraber kız çocukları cinsel duygularını uygun bir nesne olan diğer erkeklerle bastırma yoluna giderken,

aynı zamanda babasının annesi ile özdeşleşerek yaşadığı cinsel kaosa son vermektedir (İnanç ve Yerlikaya, 2010).

Latent dönem (6-12 yaş): Alanyazın kapsamında latent dönem “gizil dönem” şeklinde de ifade edilmekle beraber, bu aşama 0-6 yaş döneme göre kısmen daha sakin geçen bir süreçtir (Miller, 2008: 183). Bu evrede çocuklar kendilerini içinde buldukları çevreye onaylatmak adına cinselliğe yakın hoşlanım duygularını geriye atmakta, buna karşın mevcut yeterliklere dikkat çekme gayreti içerisinde dirler. Bu süreçteki çocuklar genel olarak model aldıkları kimselerle özdeşim kurmaya ve sosyal ilişkilerini geliştirmeye gayret göstermektedirler. Beraberinde çocuklar bilişsel ve duygusal tutumlarında gerçeklik ilkesini baskın olarak yaşamaya başlamaktadırlar (Topses ve Serin, 2012).

Genital dönem (12-18 yaş): Genital evrede ergenlik sürecine giriş yapıldığından hormonlar üzerinde pek çok değişim görülmekte ve kişi kendisini kimlik kazanım arayışı içerisinde bulmaktadır. Kimi zaman vücut hatlarında yaşanan hızlı büyüme ve gelişmelere paralel olarak kişinin kimlik karmaşası yaşadığı dikkati çekmektedir. Genital evrede üreme organlarında önemli bir gelişme ve değişim gerçekleşmesine karşın, genital organlar üreme fonksiyonunu henüz gerçekleştirebilecek seviyeye ulaşmamıştır. Diğer gelişim süreçlerinde olduğu gibi genital süreçte de kişi mevcut kabiliyet ve yetilere dikkat çekme çabası sergilemektedir (Topses ve Serin, 2012).

Sosyal ve duygusal gelişmeyi açıklayan diğer kuram Erikson tarafından ortaya atılmış olan Psikososyal Kuram’dır. Erikson, bireyin doğumundan ölüme kadar geçen süre zarfında kişilik ve kişilik gelişimini ele almıştır. Erikson’ un kişilik teorisine ilişkin tutumlarının ortaya çıkış noktası Freud’un kişilik kuramıyla benzerlik göstermektedir. Bununla beraber Erikson’un teorisinde kullandığı terminolojiyle Freud’un kişilik kuramıyla benzer olduğu da dikkati çekmektedir. Aynı zamanda kişilik gelişiminde Erikson, Freud gibi cinsellik olgusuna çok ağır anlamlar yüklememiş, zira Erikson’a göre kişiliğin gelişiminde ve tutumlara yön verilmesinde kültürel ve sosyal iletişim önemlidir (Topses ve Serin, 2012). Erikson’un kişilik kuramı alanyazında “Benlik psikolojisi” şeklinde de ifade edilmektedir. Erikson’a göre benlik olgusunun ilk görevi kimlik yaratmak ve yaratılan bu kimliği muhafaza etmektir (Burger, 2006). Eriksonun kuramına göre sosyal ve duygusal gelişim sürecinde insanların içinde buldukları yaş dönemine ait

gelişim aşamaları bulunmaktadır. Söz konusu gelişim aşamaları Tablo 1’de sunulmuştur (Burger, 2006).

Tablo 1.

Psikososyal Gelişim Kuramında Gelişim Evreleri

Gelişim Aşaması	Yaşam Dönemi
Güvene Karşı Güvensizlik	Bebeklik
Özerkliğe Karşı Utanma ve Şüphencilik	Yürümeye başlama
Girişkenliğe Karşı Suçluluk Duygusu	Erken çocukluk
Başarıya Karşı Aşağılık Duygusu	İlkokul çağı
Kimlik Kazanmaya Karşı Rol Karmaşası	Ergenlik
Yakınlık Kurmaya Karşı Soyutlanma	Genç yetişkinlik
Üretkenliğe Karşı Durgunluk	Yetişkinlik
Benlik Bütünlüğüne Karşı Umutsuzluk	Yaşlılık

Tablo 1’de yer verilen aşamalara ilişkin bireyler sekiz farklı süzgece tabi tutulmakta, bu aşamada yollar kimi zaman ayrılmakta ve kişiliğin gelişiminde dönüm noktaları görülmektedir. Erikson kişilik gelişim sürecinde görülen sekiz basamağı birer bunalım süreci şeklinde açıklamıştır. İnsanların bu bunalımların üstesinden nasıl gelecekleri, mevcut kişiliklerinin doğrultusunu da belirlemektedir. Ayrıca bunalımların üstesinden gelinmesinde görülen her bir durum kişinin ilerleyen zamanlarda karşı karşıya kalacağı bunalımlarda kendisini bekleyen durumları da etkilemektedir (Burger, 2006). Tablo 1’de belirtilen gelişim aşamaları aşağıda alt başlıklar halinde açıklanmıştır;

Temel güvene karşı güvensizlik (0-1 yaş): Freud’un kişilik teorisinde yer alan oral dönem Erikson’un kişilik teorisinde temel güvene karşı güvensizlik dönemi şeklinde ifade edilmektedir (Bacanlı, 2011). Bu süreçteki bebeklerde id’in mevcut fizyolojik gereksinimlerinin yanıtlanması, psikolojik ihtiyaçlarının da giderilmesini sağlamaktadır. Anne sevgisi, anne sevgisi ve koruyuculuk gibi psikolojik uyarıcılar bebekte güven hissinin doyurulmasına yardımcı olmaktadır. Bu süreçte bebeklerin güvende hissetmemeleri ilerleyen dönemlerde şüphe, saldırgan tutum ve patolojiye ortam hazırlamaktadır (Topses ve Serin, 2012). Bu süreçte ihtiyaçları cevaplandığından güven hissi gelişen bebekler gelecekte çevrelerine karşı daha

sevecen tutum sergilemekte ve diğer insanlara yaklaşım konusunda sorun hissetmemektedirler. Buna karşın ihtiyaçları giderilmeyen çocuklarda “Temelde güvensizlik” hissi gelişmektedir. Bu durum daha sonraki süreçte çocukların diğer insanlara karşı yabancılaşmalarına, güven hissini düşük olmasına ve içe kapanık olmalarına ortam hazırlamaktadır (Burger, 2006).

Özerkliğe karşı utanç ve kuşku (2-3 yaş): Özerkliğe karşı utanç ve kuşku dönemi, Erikson’un gelişim teorisi bakımından son derece önemli bir evredir. Zira bu süreç de 0-1 yaş aralığındaki gibi güç ve karmaşık görevlerdir. Üç yaşına kadar çocuklar yemek yemeyi, tuvalet eğitimini, konuşmayı ve yürümeyi öğrenmektedir. Bu zor yeteneklerin kazanılması özerkliğe karşı şüphe ve utanç evresinde ortaya çıkan dikkat çekici yeteneklerdir. Pek çok gereksinimi yalnız başına karşılama yeteneği elde eden çocuk kendi haricindeki çevresini de bilincine varmaya başlamaktadır. Dolayısıyla çocuklarda gördüğü her şeye dokunma, merak ettiklerini sorma, kendi kendine bir şeyler yapma gibi tutumlar gelişmektedir. Bu sürecin en dikkat çeken niteliklerinin başında inatçı olma davranışı gelmektedir (Tuzcuoğlu, 2005). Özerkliğe karşı kuşku ve utanç evresi kişilik gelişimi bakımından yeni ihtimalleri yaratan bir süreçtir. Bunun altında çocukların psikolojik ve fiziksel bakımdan daha özgür duruma gelmeleri yer almaktadır. Bu süreçte anal kontrol, konuşma ve yürüme yapısının da işlevsel duruma gelmesinde kas-sinir sisteminin oral süreçle kıyasla daha ileri seviyede gelişimi yer almaktadır. Bu süreçte gelişen kuşku arkasında göremediği, buna karşın kontrol etmesi gereken bilinmeyenlerle alakalıdır (Miller, 2008).

Girişimciliğe karşı suçluluk (4-6 yaş): Girişimciliğe yönelik suçluluk sürecinin en dikkat çekici teması çocukların her şeye müdahale eden, güçlü ve büyük olarak nitelendirdikleri ebeveynlerle özdeşleşmeleridir. Bu boyutu ile Erikson, Freud tarafından ortaya atılan çocukların anne babaları e Oedipus kompleksi ile bütünleştikleri fikrini onaylamıştır (Miller, 2008). Bu süreçte çocuklar geliştirdikleri bu tutumların kazandıkları sosyal kurallara paralel olmadığını fark ettiklerinde suçluluk hissine düşmektedirler. Dolayısıyla girişimciliğe yönelik suçluluk sürecinde yer alan çocukların kendi talepleri ile toplum beklentilerini çakıştırmaksızın birlikte sürdürmeleri için kendilerine uygun koşulların sunulması son derece önemlidir (Tuzcuoğlu, 2005). Bu süreçte girişkenlik yönü gelişmiş olan çocuklar zamanla

hedef belirlemeyi ve güçlüklerle başa çıkmayı öğrenmektedirler. Ayrıca girişkenlik hissi gelişen çocukların başarı ve hedef koyma yetileri de artış göstermektedir. Girişkenlik duygusu gelişmeyen çocuklarda görülen suçluluk hissi çocukların çekimsizlik hislerinin de gelişmesine temel oluşturmaktadır. Bu durum, ilerleyen dönemlerde kişinin toplumsal ortamlardan uzaklaşan ve amaçsız yaşamını sürdüren bir fert olmasına neden olmaktadır (Burger, 2006).

Çalışmaya (yetenek) karşı eksiklik duygusu (6-12 yaş): Bu süreçte çocuklar oyundan ziyade akademik ve sosyal olarak kendilerini yaşlıları ile karşılaştırarak tatmin olmaktadır. Dolayısıyla 6-12 yaş aralığındaki çocuklarda gerek anne babalar gerekse öğretmenlerin başarı ihtiyaçlarını yanıtlamaları son derece dikkat çekicidir. Bu aşamadaki çocuklar için etrafındaki insanlardan takdir ve beğeni görmek kuşkusuz çok önemlidir. Fakat çocuklardan mevcut becerilerinin üzerinde bir başarı beklemek başarı hislerinin körleşmesine ortam hazırlamaktadır. Dolayısıyla çocukların karşılıklarına üstesinden gelebilecekleri kolay ve zorlu olmayan hedefler verilmelidir. Yapmaya çalıştıkları işlerde başarılı olan çocuklar gelecek dönemlerde etkin ve başarılı bir toplum üyesi olma yolunda devam etmektedirler. Başarısız olma halinde ise çocuklarda yetersizlik hisleri gelişmekte, bununla beraber çocuklarda mutlu ve üretken olma arzusu azalmaktadır (İnci, 2011). Bu gelişim sürecinde okul döneminin başlamasıyla beraber çocukların kendilerini en çok karşılaştırdıkları yaşlılarının başında sınıf arkadaşları gelmektedir. Kendilerini sınıf arkadaşlarının başarı seviyesi ile karşılaştırdıklarında başarısız olduklarını düşünen çocuklarda tembelliğe meyil gelişir. Dolayısıyla 6-12 yaş aralığındaki çocukların eğitimcileri tarafından yaşlıları ile karşılaştırılmaları doğru bir tutum olarak kabul edilmemektedir. Bu süreçte çocukların yapmış oldukları yanlışlardan çok gerçekleştirdikleri doğru davranışlara yoğunlaşılması çocuklarda aşağılık hissinin oluşmasına engel olmaktadır (Bacanlı, 2002).

Kimliğe karşı rol karmaşası (13-18 yaş): Ergenlik dönemi olarak da kabul edilen 13-18 yaş aralığı hızlı değişimlerin ortaya çıktığı ve kişiyi erişkinlik dönemine hazırlayan bir süreç olarak nitelendirilmektedir. Gelişim süreci içerisinde ergenlik dönemi en önemlilerindedir. Zira bu süreçteki birey oyun oynadığı süreçleri geride bırakmakta, birden bire yaşamın atfettiği sorumluluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu dönemde cinsiyet ayrımı olmaksızın tüm çocuklar “ben kimim?” sorusuna cevap

aramaya başlamaktadırlar. Bu soruya başarılı şekilde yanıt veren kişilerin kimlik duyguları gelişmektedir. Kimlik duyguları gelişen kişiler zaman içerisinde dini inanışları ve kişilik değerleriyle ilgili yerinde kararlar almaktadırlar. Kimlik duygusu kazanamayan kişilerde ise rol karmaşası yaşanmaktadır (Burger, 2006). Ergenlik döneminde yaşadıkları bunalım ve karmaşanın düzgün şekilde üstesinden gelemeyen kişilerde şiddete yönelme, zararlı madde kullanımı ve suça meyil gibi alışkanlıklar sıkça görülmektedir. Bu süreçte depresyona girme olasılığı yüksek olan kişilerde intihar eğilimi de sıklıkla rastlanan bir durumdur. Bununla birlikte ergenlik evresi anne babaların çocuklar üzerindeki baskılarının azaldığı bir süreç şeklinde nitelendirilmektedir. Çocuklar bu süreçte yeni arkadaşlıklar kazanma ve arkadaşları ile zaman geçirme eğilimine sahip olup, aileleri ile daha az zaman geçirmektedirler. Kimi durumlarda arkadaş çevresinin yön vermesi ile davranışlarını sergileyen çocuklar hala anne babalarının kontrolü altındadır (Gül ve Güneş, 2009).

Yakınlığa karşı yalnızlık (yalıtılmışlık) karmaşası (18-26 yaş): Bu süreçte kişinin yaşamında evlilik ve kariyer planları gün yüzüne çıkmaktadır. Bu süreci güvenli şekilde geçiren kişiler güvenli olarak sevgi alma/verme gücü kazanmış olurlar. Aksi halde ise kişinin başkaları ile dostluk sağlaması güçleşmekte, kişi sağlıktan yoksun ve istenilmeyen bir psikolojiye girmektedir (Topses ve Serin, 2012). Bu süreçte kişinin evlilik planları yapmasının altında bağlılık hissi yer almaktadır. Bu his ender de olsa açık bir şekilde belirtilse de genel olarak gizli kalmaktadır (Bacanlı, 2002).

Üretkenliğe karşı durgunluk (yetişkinlik dönemi): Bu süreçte yer alan kadın ve erkekler gelecek kuşağa yön verme tutumu sergilemektedirler. Bir başka deyişle anne babaların yaşamları çocuklarının yaşamlarını şekillendirme ile geçmektedir. Kendisi bir çocuğa sahip olmayan erişkinler diğer gençlerle iletişim sağlamakta ya da akrabaları arasındaki genç kişilerle ilgilenmektedirler. Bu süreçte çocukları ya da çevrelerindeki diğer genç kişiler üretkenlik kazanmaktadır. Üretkenlik hissi gelişmemiş yetişkinler ise hayattaki kaygılarını sorgulamakta ve boşluğa düşmektedirler. Bu durum kişinin hayatında durağanlık yaşamasına ortam sunmaktadır. Çocuklarıyla ilgilenerek onların yaşamlarına anlam kazandırdıklarına inanan pek çok anne baba olmasına rağmen, çocuklarıyla zaman geçirmekten memnun olmayan ebeveynler de vardır. Bu tür kişiler kendi hayatlarından da zevk almadıklarından can sıkıntısı yaşamaktır (Burger, 2006).

Benlik bütünlüğüne karşı umutsuzluk (yaşlılık dönemi): Bu süreç bireylerin yaşam boyunca yapmış oldukları ile hayatlarını sürdürmek zorunda oldukları süreçtir. Birey bu süreçte ideal olarak bütünlüğe erişmiştir. Burada söz edilen bütünlük yaşamın sınırlılığını kabullenmeyi, eski kuşakları da içeren daha önemli bir tarihin parçası olmayı, yılların bilgeliğine sahip olma duygusunu ve geçmiş süreçlerle bütünleşmeyi kapsamaktadır. Bu süreçte umutsuzluk bütünlüğün antitezini meydana getirmektedir. Kişinin eski hayatında yapmış olduğu veya gerçekleştiremediği durumlar için hissettiği pişmanlıklar umutsuzluk duygusuna yol açmaktadır (Miller, 2008).

2.1.7. Öfke kavramı. Kişinin kendisini daha iyi ya da kötü hissetmesine neden olan duygular, yalnız başına bireyi iyi veya kötü olarak değerlendirme konusunda yetersizdirler. Pozitif duyguların hissedilebilmesi için kişinin öncelikle korunma, barınma ve yeme gibi temel gereksinimlerinin giderilmiş olması gereklidir. Ana gereksinimleri giderilmeyen kişilerde negatif duygular harekete geçer. Öfke de bu negatif duygulardan birini ifade etmektedir (Yeğin, 2010).

Öfke olgusu hayatın her alanında karşımıza çıkan bir durum olmakla beraber (Aydın, 2019: 8), kavramsal açıdan ele alındığı zaman öfke “Engellenme ve kişinin kendisini risk altında hissetmesi halinde kendisini koruma veya isteklerini gerçekleştirmeye ilişkin verilen tepkilere yol açan duygu” olarak ifade edilmektedir. Gündelik yaşamda öfke sözcüğü kızgınlık kavramı ile aynı manaya gelecek şekilde kullanılmaktadır (Gültekin, 2008).

Gündelik yaşamda yoğun olarak yaşanan öfke hissi, herkes tarafından hissedilen ancak yoğunluğu toplumsal ilişkiler neticesinde bireyler arasında farklılık gösteren evrensel bir duygudur. Bu duyguyla başa çıkılmadığında bireyler arası iletişimde istenilmeyen sonuçlara neden olmaktadır. Yaşanılan temel duygulardan birisi olan öfkeyle ilgili pek çok tanım dikkati çekmektedir (Bozkurt, 2017). Sonuç (2012) öfke kavramını “gerçek ya da var zannedilen bir engellenme, tehdit ya da haksızlık durumunda oluşan, bilişlerle alakalı ve rahatsız eden uyaranları yok etmeye ilişkin güçlü bir duygu” olarak tanımlamıştır. Soykan (2003) kavram olarak öfkeyi “tatmin olmamış taleplere, istenilmeyen sonuçlara ve yanıtlanmayan beklentilere karşı gösterilen duygusal tepki” olarak tanımlamıştır.

Yukarıda mevcut bilgilerden de çıkarılabileceği üzere öfke, uygun şekil ve zamanda ifade edilmemesi halinde kişinin hayatında duygusal ve fiziksel çeşitli problemlere de yol açabilen bir duygudur. Tanımlar değerlendirildiğinde öfke kavramı, engellenme ve kişinin kendisini risk altında hissettiği hallerde kendini koruma veya isteklerini gerçekleştirmeye ilişkin tepkilere sebep olan bir duygu şeklinde ifade etmek mümkündür (Gültekin, 2008). Yapılan tanımlar doğrultusunda öfkenin sahip olduğu temel özellikler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;

- Öfke, oldukça olağan ve hayatın devam ettirilebilmesi adına gereken bir duygudur.
- Uyarıcı bir işarettir.
- Duygusal bir yansımadır.
- Öfke, bireyi riskler karşısında uyararak ve kendisini korumasına fırsat tanır.
- Öfke, yeni öğrenmeler için bir güdüleyicidir.
- Öfke, kısıtlanabildiği müddetçe sağlıklıdır ve işe yarar.
- Öfke, kontrol edilmemesi halinde bireyin kendi ve etrafındakiler için zararlı olabilir.
- Öfkenin sağlıklı olabilmesi ve fayda yaratabilmesi için inkâr edilmemesi, bastırılmaması ve öncelikle kabul edilmesi, tanınması ve kontrollü bir şekilde ifade edilebilmesi gerekmektedir (Soykan, 2003).

Öfkenin ortaya çıkması birtakım zihinsel, davranışsal ve fizyolojik tepkilerin de ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Literatürde öfkeye bağlı olarak vücutta ortaya çıkan tepkiler aşağıdaki gibi açıklanmıştır;

Fizyolojik etkileri: Bireyin kan şekeri yükselerek, nabızı ve kan basıncı artar, güçlükle ve sık nefes alır, baş, sırt ve boyun ağrısına neden olur.

Zihinsel etkileri: Öfke halindeki kişinin konsantrasyonu bozulur, verimliliği azalır, unutkanlık, dikkat eksikliği ve uykusuzluk ortaya çıkar.

Davranışsal tepkiler: Öfke halindeki birey huzurlu değildir, acelecidir, yemeğini hızla yer, sakinleşmek için sigara, alkol ve ilaç kullanabilir (Özkonak, 2015).

Öfke ve saldırganlık dürtüsünün kökenlerine dair pek çok farklı bakış açısı olmasına karşın, bu bakış açılarının hepsi saldırganlık ve öfkenin insanlığın kaçınamayacağı tutum ve duygulardan olduğu nitelendirilmektedir. Yalnızca yaşadığımız dönemde

değil beraberinde bütün zamanlarda ciddi problemlere neden olabilen öfke ve saldırganlık, uygun şekilde aktarıldığı zaman kişinin benliğini ve sınırlarını koruyan bir zırh gibi fonksiyona sahiptir. Fakat bu duyguların kontrol edilememesi durumunda veya uygun bir dille aktarılamaması halinde gerek birey gerekse diğer insanlar için olumsuz sonuçlara neden olan bir silah durumuna gelebilmektedir (Gültekin, 2008). Bunun yanı sıra öfke herkesçe zaman zaman hissedilen insanların temel duygularından biridir. Ayrıca en çok dikkat çeken ve en az anlaşılan duygulardan birisidir. Sıkça istenilmeyen bir duygusal durum şeklin görülmesine karşın, kendini korumak, hedefe erişim veya engelleri aşmak için, kişiyi güdülediğinden öfke kimi zaman uyumsal fonksiyonları da olan sağlıklı bir duygusal durumdur. İlimli seviyede olması halinde, düşmanca olmayan ve yapıcı bir tutumla dile getirilmesi halinde, endişeyi en aza indirebilir, problemlerin tanımlanmasını ve etkin tutumların gelişmesini kolaylaştırabilir (Sonuç, 2012).

Özetle, öfkenin gelişiminde kişinin engellenmesi, kişisel sınırlara müdahale, kötülükle karşı karşıya gelme, duygusal ve zihinsel engeller, kabul edilen kuralların ihlali ve bir takım sağlık sorunları etkili olabilmektedir. Bu sebepler ve öfkenin ifade ediliş biçimi insanların özelliklerine göre değişiklik gösterebilmektedir. Engellenme, tehdit algılama, hoşnut olmayan durumlarla karşılaşma, bir takım psikolojik ve fizyolojik rahatsızlıklar, zihinsel ve öğrenme bozuklukları gibi pek çok unsur, öfkenin belirmesine yol açmaktadır. Uygun şekilde dile getirilemeyen öfke, kişide saldırgan tutumlara ve şiddete neden olabilmektedir. Kişiyi koruyucu fonksiyonu da olan öfke, bastırılması durumunda tehlike arz edeni ortadan kaldırılması olanaksız bir duygudur. Sağlıklı olan öfkenin kontrol edilmesi veya nasıl ifade edilebileceğini bilemeyen kişiler, çevresindeki nesne ya da kişilere karşı saldırgan bir tutum sergileyebilmekte ve ciddi zararlar verebilmektedirler (Gültekin, 2008). Sonuç'a (2012) göre, öfke duygusunun ortaya çıkması halinde, kimi bireyler tepkilerini sözlü veya fiziksel olarak saldırı yaparak ortaya koyarlar. Kimileri ise, öfkelendiklerinde edilgen ve dolaylı saldırganlığı tercih ederler veya geri çekilme tutumu sergileyebilirler. Bu durum "Öfke duygu durumunun her zaman saldırgan tutumlara neden olacağı" şeklindeki biçimindeki yargının yanlış olduğunu göstermektedir.

Yukarıda mevcut bilgilerden de çıkarılabileceği üzere öfkenin zararının yanı sıra faydalı olduğu boyutları da mevcuttur. Öfkenin tüm yönlerini daha iyi algılayabilmek

için nelerin öfke olmadığı iyi bilinmelidir. Soykan (2003) neyin öfkeyi ifade etmediğini aşağıda maddelerle açıklamıştır; Öfke,

- Bir problem çözme kaynağı değildir.
- İntikam ya da öç alma yöntemi değildir.
- Başka insanları suçlama şekli değildir.
- Şiddet uygulamak ya da suç işlemek için bir gerekçe değildir.
- Diğer insanları kontrol etme yöntemi değildir.
- Haklı olmanın aracı değildir.

2.1.8. Öfke türleri. Öfke, kişilerin ağlaması, üzülmesi, sevmesi gibi gündelik hayatımızı şekillendiren duygulardan biridir. Öfke çeşitleri durumsal öfke ve sürekli öfke olarak iki başlıkta değerlendirilmektedir (Sezan, 2016). Literatürde öfke ifade tarzları öfkenin içe atılması ve öfkenin dışa vurulması şeklinde iki grupta ele alınmaktadır. Öfke unsuruna ilişkin alternatif bir savunma mekanizması olarak kişi öfkesini içinde saklar (Certel ve Bahadır, 2012). Öfkenin bastırılması, öfkeyi ortaya çıkaran duygu ve fikirleri durdurmaya ilişkin eylem olarak ele almaktadır (Diril, 2011). Westermayer'e (2001) göre, öfkeleri içe dönük olan kişiler öfkelerini içte tuttuklarından edilgen tepkiler (somurtma, surat asma, küsme) gösterirler. Edilgen tepkiler sergilediğini ve temelde içten içe hissettiği gerginliğin farkına varan kişi, öfkeyi dışa vurabilmenin yöntemlerini aramalıdır (akt. Bozkurt, 2017).

Öfkenin dışa aktarımı ise öfkeyi ortaya çıkaran unsurların sözlü veya davranışa aktararak dışarıya dökülmesidir. Öfkenin yol açtığı stresle baş edebilmek için öfkenin dışa aktarımı bireyin lehinedir (Certel ve Bahadır, 2012). Öfke dışa aktarımı denildiğinde yalnızca bireylere ilişkin öfkeyi aktarmak demek değildir. Çevredeki nesnelere aracılığıyla da öfke dışarı aktarılabilir (Spielberger, 1980). Cüceloğlu (2000)'na göre öfke dışa vurumu bireyin üstü kapalı ifadelerle öfkesini diğer kişilere aktarmasıdır. Öfkenin dışa aktarımı, kontrolsüz şekilde saldırgan bir biçimde sürerse belirli bir müddet sonra bu tutumları dolayısıyla kişiler sıkça karşılıklı etkileşimlerde sorunlar yaşanır (Özer, 1994; akt. Bozkurt, 2017).

2.1.9. Öfkeye neden olan unsurlar. Öfke halinin sebepleri oldukça farklıdır. Engellenme hissi öfkeye yol açan unsurların başında yer almaktadır. Bireyin öfke duymasına sebep olan her evrenin kendine has engellenme durumları mevcuttur. Süt çocuklarında bir hareket veya isteğin engellenmesi gibi basit kısıtlamalar öfkeye sebep olurken; çocukluk çağında terbiye şekli, eğitim metodu ve isteklere uygulanan yasaklar, bir erişkinin ilgisini yitirmek ya da bir faaliyette sergiledikleri başarısızlık gibi sebepler öfkeye yol açar. Erişkinlik döneminde yaşam koşulları, rekabet ve sorumluluklarının ortaya çıkardığı güçlükler, diğerince kendisine saygısızca veya haksızca davranıldığını hissetme, aile-evlilik ilişkilerinin gerilmesi, hem aile, arkadaşla hem de toplumda reddedilme hissi bireyi engeller ve örke yaratır. Yaşlılık dolayısıyla ortaya çıkan kısıtlılık, belirsizlik duygusu ve güvensizlik hissi engellenme hissine ve öfkeye neden olur (Yılmaz 2009, Karşlı 2008; Akt. Korkmaz, 2014).

Karşlı'ya (2012) göre de öfkeye yol açan birçok içsel ve dışsal faktör vardır. Öfkeye yol açan içsel sebepler arasında engellenme, rekabet, kötü anılar, hayal kırıklığı, kıskançlık, düşük benlik saygısı, suçluluk ve utanç duygusu gösterilebilir. Öfke duygusuna sebep olan dışsal sebepler arasında ölüm, cinsel istismar, dikkate alınmamak, değersiz görülmek, aldatılmak, saldırıya maruz kalmak, tehdit edilmek, alkol ve uyuşturucu madde kullanımı kalıcı hastalıklar gösterilebilir.

2.1.10. Öfke ile başa çıkmada kullanılan yöntemler. Öfke, bireylerarası iletişime etki edebilen bir duygudur, dolayısıyla insanların kendi öfke durumlarını tanıyabilmeleri ve öfke konusunda otokontrol sahibi olmaları önemlidir (Bilge ve Ünal, 2005). Öfke nedeniyle gelişen olumsuz davranış ve fikirler gerek psikolojik, gerekse toplumsal yaşamı olumsuz açıdan etkilemektedir. Bu kapsamda psikoloji bireyin öfke hissi ile başa çıkabilmesinde çözüm yöntemleri bulmaya çalışmaktadır (Yeğin, 2010).

Gültekin'e (2008) göre, saldırganlık ve öfke davranışlarının kontrolüyle ilgili bilişsel davranışçı yaklaşıma göre yapılandırılmış bireysel ve grup terapiler, kas gevşetme teknikleri, akılcı duygusal terapi, grupla psikolojik danışma ve ilaç tedavisi kullanılmaktadır. Bunlar dâhilinde farklı toplumsal yetileri kapsayan bilişsel davranışçı kuram en fazla kullanılan kuramdır ve başarılı bir teknik olarak

nitelendirilmektedir. Saldırganlık ve öfkeyi azaltmaya ilişkin bilişsel davranışçı teoriyi baz alan pek çok program olmasının yanı sıra hepsi esasında kişilerin saldırganlık ve öfkelerinin bilişsel etkenlerinin farkına varmaları ve yeni yetenekler kazanmaları üzerine yoğunlaşmakta ve benzer yöntemleri kullanmaktadırlar. Yapılan araştırmalar, özellikle bilişsel davranışçı yaklaşımın çeşitli nitelikteki kişilerde etkin sonuçların elde edildiğini ortaya koymaktadır.

Öfkeyle başa çıkmada kullanılan bazı fiziksel başa çıkma yöntemleri de bulunmaktadır. Literatürde öfkeyle başa çıkmada kullanılan fiziksel yöntemler aşağıdaki gibi açıklanmıştır;

Nefes egzersizi: Burnunuzdan karnınızı da şişirmek sureti ile derin bir nefes alın. Tıpkı akciğerleriniz karnınızdaymış gibi bir çiçeği derin derin koklar gibi nefes alın. Aldığınız nefesi on saniye kadar içinizde tutun. Nefesinizi, bir mumu üflercesine ancak karnınızı da içeri çekerek yavaş yavaş bırakın. Kendi kendinize “Sakin ol, gevşe.” diye telkinlerde bulunun. Her derin nefes arasında bir defa normal nefes alıp verin (Özkonak, 2015).

Gevşeme egzersizleri: Bir yere oturarak, gözlerinizi kapayın. Kendinizi dingin hissetmenizi sağlayan sahil kenarı gibi bir ortamda düşleyin. Rahatlayın. Saç diplerinden, parmak uçlarınıza dek kademe kademe sakinleştiğinizin, rahatladığınızın hayalini kurun. Bu esnada sakinleştirici bir müzik de dinleyebilirsiniz (Özkonak, 2015).

Öfkeyle başa çıkmada davranışsal yöntemler de sıklıkla kullanılmaktadır. Öfke kontrolüyle ilgili davranışsal metotların başında sağlıklı beslenme, gerçekleşen olayın bulunduğu yerden uzaklaşma, stres azaltıcı ortam yaratma, gevşeme yöntemleri, hayal kurma, meditasyon, mizah ve bir danışmandan destek sağlamak (Karşlı, 2012).

2.1.11. Koruma altında olan çocuklar. Çocukların duygusal, fiziksel ve bedensel açıdan belli bir olgunluk sürecine erişerek kendi kendilerine yeterli olabilmeleri için belirli bir zamana gereksinim duyulmaktadır. Bu zaman süresince çocuklar şayet bir yetişkin tarafından korunmuyor, bakılmıyorsa, her nevi tehlike ve risklere ilişkin açık ve savunmasızdırlar. Bu nedenle bu kendini korumayacak

durumda olan savunmasız oldukları süreçte her çocuk korunmaya ihtiyaç duymaktadır (Bahadır, 2018). Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanununa (SHK) göre; beden, ruh ve ahlak gelişimleri ya da kişisel güvenlikleri tehlike altında olmak şartıyla; anne veya babasız ya da her ikisi de olmayan çocuklar; anne veya babası ya da her ikisi de belirsiz olan çocuklar; anne ve babası ya da her ikisi tarafından terk edilmiş çocuklar; anne veya babası tarafından ihmalkarlığa uğrayarak fuhuş, dilencilik, alkollü içecekleri ya da uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her nevi toplumsal risklere ve kötü alışkanlıklara ilişkin savunması olmayan ve başıboş bırakılan çocuklara yer verilmiştir (m.3). 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanununda (ÇKK) bulunan “korunmaya gereksinimi olan çocuk” tanımı ise SHK’da yapılan tanıma kıyasla daha detaylıdır. ÇKK’da (m.3/a1) korunma ihtiyacı olan çocuk; “Duygusal, toplumsal, ahlaki, zihinsel, bedensel gelişimiyle kişisel güvenliği tehdit altında olan, ihmalkarlığa uğrayan ya da istismar edilen ya da suç mağduru çocuk” olarak tanımlanmaktadır (Elmacı, 2016).

Yukarıda yer alan bilgiler değerlendirildiği zaman, çocuğun korunması denildiğinde çocukların ihmal ve istismardan, suça eğilim göstermekten, duygusal, sosyal, ahlaki, zihinsel, bedensel gelişimi ile şahsi güvenliğini tehdit edecek durumlardan ve her nevi riskten korunmasının anlaşıldığı ifade edilebilir. Ayrıca çocukların gelişimlerini olumsuz açıdan etkileyecek ve erişkinliğe başarılı şekilde girmelerini önleyecek her nevi riskin önceden farkına varılıp engellenmesi de çocuk koruma sürecinin bir parçasıdır. Diğer taraftan toplumlarda kimi çocukların özel olarak korunması gereklidir. Korunmaya gereksinimi olan ve hakkında koruma kararı veya bakım tedbiri alınarak devlet kontrolünde bakımı sağlanan bu çocuklar koruma altındakilerdir (Elmacı, 2016).

2.1.11.1. Koruma altında olan çocuklara yönelik destekleyici tedbirler.

Tarihsel süreç bağlamında çocukluğa atfedilen değer ve anlam, çocukların gelişim ve toplumsallaşmalarını da etkilemiştir. Yetişkinlerin çocuklara bakış açıları hem ailede hem de toplumda çocuklar için sunulan hizmetlerin şekillenmesinde belirleyicidir (Elmacı, 2016). Koruma altındaki çocuklara yönelik destekleyici tedbirler “Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik” kapsamında koruyucu ve destekleyici tedbirler

olarak iki grupta ele alınmaktadır. Koruyucu ve destekleyici tedbirlere ilişkin bilgiler aşağıda açıklanmıştır.

Danışmanlık tedbiri (KDTK Yönetmeliği, m.12): Danışmanlık tedbiri, çocuğun bakım işlerinden sorumlu olan kişilere çocuk yetiştirmeye ilgili, çocuklara da gelişim ve eğitimleri konusunda problemlerinin çözüme ulaştırılmasında yön vermeye ilişkin rehberlik çalışmalarını kapsayan tedbirlerdir. Danışmanlık tedbiri, çocuğun ebeveynlerinin yanında korunmasının gerçekleştirilmesi, çocukla ilgili alınan tedbir kararlarının uygulanmaya geçirilmesinin desteklenmesi, çocuğun veya çocuğun bakımıyla sorumlu kişilerin bilgilendirilmesi için uygulanır. Danışmanlık tedbirinin uygulanması esnasında çocukların duygusal, psikososyal, zihinsel, bedensel gelişimine destek sağlamak, aile, okul ve sosyal çevreyle uyumluluğunu güçlendirmek ve yetenekleri doğrultusunda bir meslek edinmek yaşama hazırlık süreçlerinde bir veya daha fazla bireye danışman olarak görev atfedilebilir. Bu danışmanların aile fertleri arasında etkileşim, ergenlik problemleri, davranış bozukluğu, madde kullanımı, okul başarı düzeylerini artırma gibi çocuğun, ailesinin ve çocuk bakımından sorumlu olan bireylerin gereksinimlerine uygun konularla ilgili uzmanlaşmış olmaları gerekmektedir. Söz konusu tedbir çerçevesinde çocuğun bakımından sorumlu olan kişilere anne-baba eğitimi, aile danışmanlığı, aile tedavisi gibi konularda danışmanlık hizmeti sağlanır (Elmacı, 2016; Bahadır, 2018).

Eğitim tedbiri (KDTK Yönetmeliği, m.13): Eğitim tedbiri, çocuğun yatılı olarak ya da gündüzlü bir okula gitmesine veya evde eğitim görmelerine, özel eğitime gereksinimi olan çocukların eğitim gereksinimleri paralelinde söz konusu eğitim kurumuna devam etmesine, ailelerine, öğretmenlerine, kendilerine ve okul çalışanlarına alanında ihtisas görmüş eğitmen, materyal sağlanmasına ilişkin önlemlerle çocuğun iş ve meslek kazanımına dair tedbirlerdir (Elmacı, 2016). Çocuk bir eğitim kuruluşuna yatılı veya gündüzlü olarak gidebilir, bu olanağı yoksa evde eğitim alma imkanı sunulur. Şayet özel eğitim alması gerekiyorsa bunun için açılmış özel kuruma devam etmesi sağlanır (Kazak, 2019).

MEB ve ÇSGB özel eğitim gereksinimli engeli bulunan çocuklar için eğitim tedbirinin alınmasına yönelik gerekli işlemleri yapmaları gerekmektedir. Eğitim tedbiri kararının alınmasında 15 yaşını tamamlamamış çocuklar açısından uluslararası sözleşme ve yasaların öngördüğü sınırlar önemlidir. Zorunlu eğitimini

tamamlamamış veya hiç eğitim almamış ya da zorunlu eğitim yaş aralığını geçmiş olup haklarında destekleyici ve koruyucu tedbir kararı alınan çocuklar için eğitimlerini devam ettirebilmeleri, iş ve meslek sahibi olabilmeleri için MEB ile ÇSGB tarafından gereken tedbirlerin alınması gerekmektedir (Elmacı, 2016; Bahadır, 2018).

Bakım tedbiri (KDTK Yönetmeliği, m.14): Bakım tedbiri, çocuğun bakım işlerinden sorumlu olan bireylerin herhangi bir sebeple sorumluluklarını gerçekleştirememeleri halinde, ASPB’ce çocuğun resmi ya da özel bakım kuruluşuna veya koruyucu aile yanına yerleştirilmesi ya da bu bağlamda sürdürülen hizmet modellerinden faydalandırılmasıdır. Bakım ya da barında tedbir kararı verilen ve ihmal ya da istismara maruz kalan, psiko-sosyal problemleri dolayısıyla adaptasyon problemi yaşayan ve olumsuz hayat tecrübelerini sürdürmeleri dolayısıyla rehabilitasyona gereksinimi olan çocukların, rehabilitasyonu sağlanıncaya dek korunma gereksinimi olan diğer çocuklarla aynı çatı altında bakılmamaları gerekmektedir. Sağlık ve bakım önlemlerinin beraber uygulanması gerektiği durumlarda, tedavi olması gereken ağır ruhsal hastalığı ya da madde bağımlılığı dolayısıyla fiziksel problemleri olan çocukların rehabilite edilmesi bu amaçla kurulan özel ya da resmi sağlık kurumlarında gerçekleştirilir. Tedavi süreci sona eren ve bakım tedbiri gereken çocuklar bakım için tekrar aile yanına ya da bu amaçla açılmış olan resmi ya da özel kurumlara yerleştirilir (Elmacı, 2016; Bahadır, 2018; Kazak, 2019).

Barınma tedbiri (KDTK Yönetmeliği, m.15): Barınma tedbiri, hayatını sürdürebilmek için sağlıklı ve yeterli bir barınma ortamı bulunmaya çocuklu kişilere ya da yaşam tehdidi bulunan hamile kadınlarla bunların çocukları için uygun şekilde barınma yeri sağlanması adına tedbirlerdir. İstenilmesi durumunda barınma tedbiri uygulanan kişilerin kimlik bilgileri ve adresleri gizlenmektedir (Elmacı, 2016; Bahadır, 2018).

Sağlık tedbiri (KDTK Yönetmeliği, m.16): Sağlık tedbiri, çocuğu ruhsal ve bedensel sağlık halinin korunması ve tedavi adına gereken tıbbi rehabilite ve bakım ile madde bağımlısı olanların tedavilerinin gerçekleştirilmesine ilişkin tedbirlerdir. Suça meyilli ya da korunma gereksinimi olan akıl sağlığı yerinde olmayan çocukların ruh sağlığının tedavisi adına ilk olarak sağlık tedbiri konusunda karar alınması temeldir. Sağlık kurulu tarafından hazırlanan rapor kapsamında toplum bakımından riskli olan

suça meyleden ya da korunmaya gereksinimi olan akıl sağlığı yerinde olmayan çocuklarla ilgili sağlık önlemi, yüksek güvenliğe sahip sağlık kurumlarında tedavi ve korunma altına alınma şeklinde gerçekleştirilir. Sağlık önlemleri bağlamında uygulanan tedavinin niteliklerine bağlı olarak bir aile veya kurum yanında bakımı gereken çocuklarla ilgili verilen sağlık ve bakım önlemlerinin bir arada uygulanması gerekmektedir. Bu nedenle söz konusu kurum ya da kuruluşlar işbirliği yapmak zorundadır. Uyuşturucu ya da alkol ya da uyarıcı madde kullanan çocukların, tedavisine ilişkin kararların gerçekleştirilmesinde tedavinin yapılması için çocuktan onay almaya gerek duyulmaz. Tedbirin uygulama aşamasında uyuşturucu ya da uyarıcı madde kullanan çocuğa bu maddeleri kullanması nedeniyle ortaya çıkan etki ve zararlarıyla ilgili bilgilendirme yapılır, sorumluluk bilincinin gelişimine ilişkin tavsiyelerde bulunulur ve rehberlik edilir. Sağlık Bakanlığı, il sağlık müdürlükleri vasıtası ile sağlık önlemlerinin gerçekleştirileceği uygun sağlık kurumunu tespit ederek, çocuğun bu kuruma ilk müracaatını sağlamak mecburiyetindedir (Elmacı, 2016; Bahadır, 2018; Kazak, 2019).

2.1.11.2. Koruma altında olan çocuklara sunulan hizmetler. “Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk” problemi yüzyıllardır toplumların çözmek için gayret gösterdiği problemlerden birisidir. Bu durumdaki çocuklara ilişkin devlet ve toplum temelinde uygulanan girişimlerin geçmişten günümüze farklılık gösterdiği dikkati çekmektedir (Bahadır, 2018).

Türkiye’de 1908’de Himayeyi Etfal Cemiyetinin kurulmasıyla başlayan kurum bakımı daha sonra SHÇEK (Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu), ASPB (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı) ve en son Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmet Bakanlığı kapsamında devam etmektedir. Türkiye’ de kurum bakımı zamanla pek çok değişim sergileyerek günümüzdeki çocuk için en uygun modele dönüşmüştür (Bahadır, 2018).

Koruma altında bulunan çocuklara sunulan temel hizmetler aşağıda açıklanmıştır.

Çocuk yuvaları (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, m.2): 0-12 yaş aralığındaki korunma gereksinimi olan çocuklarla gerekli olması halinde 12 yaşını doldurup, yalnız başına hayatını devam ettiremeyecek durumda olanlardan kurum tarafından koruma kapsamına alınan kız

çocukları, bedensel, psiko-sosyal ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma faydalı kişiler olarak yetiştirmekle sorumlu olan yatılı sosyal hizmet kurumlarıdır (Elmacı, 2016).

Yetiştirme yurtları (Yetiştirme Yurtlarının Kuruluş ve İşleyişine İlişkin Yönetmelik, m.4): 13-18 yaş ve üzerindeki korunmaya gereksinimi olan çocukları koruma altına almak, bakmak, bir iş ya da meslek edindirmek ve topluma faydalı bireyler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla görevli ve sorumlu olan yatılı sosyal hizmet kurumlarıdır (Elmacı, 2016).

Sevgi evleri: 0-18 yaş aralığında en çok 12 çocuğun üçer kişilik odalarda kaldığı, onların yaş gruplarına paralel gelişim gereksinimleri göz önünde bulundurularak site bünyesinde oluşturulan, müstakil villa tipi evlerden aile ortamına benzer yapı ve bağlantı sisteminde hizmet sunan yatılı sosyal hizmet kurumlarıdır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016). Çocuk evleri ise her şehrin fiziksel ve sosyo-kültürel yapısı, çocuk yetiştirmeye müsait kesimlerinde, mümkünse kent merkezinde, okul ve hastane çevresine yakın apartman dairesi ya da müstakil dairelerde 0-18 yaş grubu beş-sekiz çocuğun bir ev ortamı yaratılarak bakımının sağlandığı hizmet şeklidir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016; akt. Elmacı, 2016). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın korunmaya ihtiyacı olan çocuklar adına ilk amacı; toplumsal ve ekonomik katkılarla kendi ailelerinin yanında bakımlarının gerçekleştirilmesi olup biyolojik ailesi ile hayatını sürdürme olanağı olmayan çocukların yüksek çıkarları nedeniyle uzun müddet bakım şekli olan evlat edinme veya korucu aile hizmetinden faydalandırılmaları sağlanmaktadır. aile merkezli hizmetlerden faydandırılması olanaksız olan çocuklar ise en son tercih olarak aile modeline en yakın olan çocuk evi ve sevgi evlerine yerleştirilmektedir (Bahadır, 2018).

Çocuk destek merkezleri (Çocuk Destek Merkezleri Yönetmeliği, m.3): Suça eğilimi, suç mağduriyeti yaşaması ya da dışarıda sosyal tehlikelerle karşılaşması nedeniyle haklarında bakım tedbiri ya da koruma kararı alınan çocuklardan psiko-sosyal yardıma gereksinimi olduğu belirlenenlerin, bu gereksinimleri yanıtlanıncaya dek bir müddet koruma ve bakımlarının gerçekleştirildiği bu süre kapsamında aile, yakın çevre ve toplum ilişkilerinin düzenlenmesine dair faaliyetlerin sürdürüldüğü, çocukların mağduriyet, suça özendirilme, yaş ve cinsiyet değişkenine göre tek tek

yapılandırılan veya uzmanlaştırılan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır (Elmacı, 2016: 22).

Koruyucu aile hizmeti: Koruma kapsamındaki çocuklara ilişkin sunulan hizmetlerden bir diğeri koruyucu aile hizmetidir. Bu hizmet, bir takım sebeplerle öz ailelerinin yanında bakımı gerçekleştirilemeyen çocukların, kısa ya da uzun süreli olarak bakımlarını kabullenen aile ya da kişilerin yanında, devlet kontrolüyle yetişmelerinin sağlanmasıdır. Bu hizmeti sunan aile veya bireylere de “Koruyucu Aile” adı verilmektedir (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, 2008). 2015 yılısonundan itibaren 3 bin 797 koruyucu aile yanında4 bin 615 çocuk bulunmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2016; akt. Elmacı, 2016).

Evlat edinme hizmeti: Koruma kapsamındaki çocuklara sunulan hizmetlerden bir başkası da evlat edinmedir. Evlat edindirilmeye müsait bir çocukla, durumu buna uygun olan aileler arasında yasal bağlar kurularak çocuk anne-baba ilişkisinin sağlanmasıdır. Ülke içi evlat edinmelerde aracılık çalışmaları “Aracı Kurum” kararı ile ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nce sürdürülmektedir. Ülkelerarası evlat edinme çalışmaları “Merkezi Makam” yetkisi ile ASPB Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Aile Yanında Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı tarafından sürdürülmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013; akt. Elmacı, 2016).

2.2. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde konuyla ilgili olarak literatürde yer alan araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

Alp, Eraslan, Atay ve Özmütlu (2014) tarafından ilköğretim öğrencileri üzerinde yürütülen çalışmada spor etkinliklerine katılımın şiddet eğilimi üzerindeki etkilerinin bazı demografik değişkenler ışığında incelenmesi amaçlanmış, çalışmaya 125 sporcu ve 140 sedanter olmak üzere toplam 265 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonunda çocukların şiddet eğilimlerinin hem demografik değişkenlere hem de spor yapma durumlarına göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı bulunmuştur.

Aydın, Ersoy ve Aktaş (2015) tarafından 12-14 yaş aralığında bulunan çocuklar üzerinde yapılan çalışmada çocuklarda spor etkinliklerine katılımın şiddet eğilimi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 99 erkek ve 101 kız

öğrenci olmak üzere toplam 200 çocuk katılmıştır. Araştırmanın sonunda çocukların şiddet eğilimlerinin spor yapma durumlarına göre herhangi bir anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır.

Çebi, Yamak ve Öztürk (2016) tarafından 11-14 yaş grubunda bulunan çocuklar üzerinde yürütülen çalışmada spora katılımın duygu kontrolü üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amaçlanmış, çalışmaya spor yapma alışkanlığı bulunan 235 çocuk ile düzenli olarak spor yapmayan 212 çocuk katılmıştır. Yapılan çalışmanın sonunda düzenli olarak spor yapma alışkanlığı bulunmayan çocuklar ile kıyaslandığı zaman spor yapma alışkanlığı bulunan çocukların duygularını kontrol etme becerilerinin daha fazla geliştiği rapor edilmiştir.

Yönet ve diğerleri (2016) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada lise öğrencilerinde saldırganlık ve şiddet eğiliminin azaltılmasında rekreatif etkinliklere katılımın önemi incelenmiştir. Araştırmaya Konya ilinde bulunan meslek liselerinde öğrenim gören 200 öğrenci katılmış, araştırmanın sonunda öğrencilerin rekreatif etkinliklere katılımlarının hem şiddet eğiliminin önlenmesinde hem de saldırgan davranışların en aza indirilmesinde koruyucu bir role sahip olduğu rapor edilmiştir.

Bostancı, Şebin ve Erail (2017) tarafından yapılan ve ortaokul öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada spor yapma alışkanlığı bulunan öğrenciler ile sedanter öğrencilerin hem saldırganlık hem de iyimserlik düzeylerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Çalışmaya düzenli olarak spor yapma alışkanlığı bulunan 224 öğrenci ile 262 sedanter öğrenci katılmıştır. Araştırmanın sonunda literatürde yer alan çalışmalarda spora katılımın saldırganlık ve iyimserlik üzerinde olumlu etkileri olduğu belirtilmiş, ancak söz konusu çalışmada spora katılımın saldırganlık ve iyimserlik üzerinde belirleyici bir role sahip olmadığı rapor edilmiştir.

Aslan ve Çalışkan (2017) tarafından toplumsal açıdan dezavantajlı gruplar arasında yer alan zihinsel engeli bireylerde spor etkinliklerine katılımın öfke düzeyi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya 12-18 yaş aralığında bulunan 20 zihinsel engelli birey katılmıştır. Araştırma kapsamında zihinsel engelli bireylere spor eğitim programı uygulanmış, uygulanan eğitim programı sonrasında zihinsel engelli bireylerin öfke kontrolü düzeylerinde herhangi bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. Buna karşılık spor eğitim programı sonrasında zihinsel

engelli bireylerin sürekli öfke düzeylerinde, öfkeyi dışa vurma ve içe atma seviyelerinde anlamlı azalmalar meydana geldiği rapor edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, verilerin toplanması ve verilerin analizi alt bölümleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Yapılan bu çalışmada ön-son test deney ve kontrol gruplu yarı deneysel çalışma modelinden yararlanılmıştır. Bu çalışma modeli ile ön ve son testler sonrasında uygulamanın deney grubu üzerindeki etkileri araştırılmaktadır (Büyüköztürk, 2003). Ön-son test araştırma modeli deneysel çalışma özelliği taşıdığı için birçok çalışmada amaca en uygun yöntem olarak değerlendirilmektedir (Divarcı ve Saltan, 2017). Yapılan bu çalışmada da araştırma grubunda bulunan çocuklar deney ve kontrol grubu olarak iki gruba ayrılmış, deney grubunda bulunan çocuklar spor eğitime katılmış, çalışmanın sonunda deney grubunda uygulanan spor etkinliklerinin psikolojik yapı üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında öncelikli olarak gerekli yasal izinler alınmış, çocuk evlerinde görevli müdür ve eğitimciler ile ön görüşmeler yapılmış ve çalışma dosyası hazırlanmıştır. Diğer aşamada ise araştırma grubunu oluşturan çocuklarla tanışma toplantısı yapılmış ve çocuklar yapılacak çalışmanın önemi ve içeriği konusunda bilgilendirilmiş, böylece çocukların ön ve son testlerde kendilerine yöneltilen ölçek sorularına doğru ve samimi yanıtlar vermeleri amaçlanmıştır. Bunun yanında araştırmanın deney grubunu oluşturan çocuklara çalışma gün ve saatleri konusunda bilgi verilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Yapılan bu araştırmaya korumaya muhtaç çocuklar dâhil edilmiştir. Araştırmaya dâhil edilen çocuklar deney (n= 20) ve kontrol grubu (n=16) olmak üzere toplam 36 çocuktan meydana gelmektedir. Araştırmaya katılan çocuklar Burdur ilinde bulunan

çocuk evlerinden seçilmiştir. Burdur ilinde bulunan çocuk evlerinde yaşayan çocuk sayısı az olduğu için araştırmaya katılan çocuk sayısı da az tutulmuştur.

Araştırmaya katılan çocukların yaş gruplarına göre dağılımları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.

Araştırmaya Katılan Çocukların Yaş Gruplarına ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Yaş grubu	N	%
9	1	2,8
10	2	5,6
12	1	2,8
13	6	16,7
14	3	8,3
15	5	13,9
16	7	19,4
17	7	19,4
18	4	11,1
Toplam	36	100,0
Cinsiyet		
Erkek	20	55,5
Kız	16	44,5
Toplam	36	100

Tablo 2’ye göre araştırmaya katılan çocukların %2.8’sinin 9 yaş, %5.6’sının 10 yaş, %2.8’sinin 12 yaş, %16.7’sinin 13 yaş, %8.3’ünün 14 yaş, %13.9’unun 15 yaş, %19.4’ünün 16 yaş, %19.4’ünün 17 yaş, %11.1’inin ise 18 yaşında olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulgulara göre araştırmaya katılan çocukların çoğunluğunun 16-17 yaş aralığında bulunduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkenine göre ele alındığı zaman ise araştırmaya katılan öğrencilerin %55’sinin erkek, %44,5’ünün ise kız öğrencilerden meydana geldiği tespit edilmiştir.

Görüldüğü gibi araştırmaya katılan çocuklar Burdur il merkezinde bulunan ve 9-18 yaş aralığında bulunan çocuklardan oluşmaktadır. Araştırmaya katılan çocuklar kendilerine kiralanmış olan evlerde kendilerinden sorumlu öğretmenlerin eşliğinde 4-5’er kişilik gruplar halinde yaşamaktadırlar. Bunun yanında araştırmaya katılan çocuklar kendilerine uygulanan spor etkinliklerinin dışında çeşitli branşlarda kurs ve etkinliklere de katılmaktadırlar.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya katılan çocukların duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin belirlenmesinde Liddle ve Carter (2015) tarafından geliştirilen, Akın vd. (2016) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan “Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği” kullanılmıştır. Toplam 12 maddeden ve tek alt boyuttan oluşan ölçek 5’li likert türünde bir ölçektir. Ölçekte yer alan maddelere verilen yanıtlar “Asla (1), Çok az (2), Bazen (3), Çoğu zaman (4) ile “Her Zaman (5)” aralığında derecelendirilmektedir. Ölçekten alınan puanın yüksek olması çocukların duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Liddle ve Carter (2015) tarafından ölçek geliştirme sürecinde ölçeğin güvenilirlik katsayısının .85 olduğu tespit edilmiştir. Akın ve diğerleri (2016) tarafından Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında ise ölçeğin güvenilirlik katsayısının .90 olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan çocukların öfke ifade tarzlarının belirlenmesinde “Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçek ilk olarak Spielberger ve diğerleri (1983) tarafından geliştirilmiş, Özer (1994) ise ölçeğin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yapmıştır. Ölçek toplam 34 madde ve 4 alt boyuttan meydana gelmektedir. Ölçekte yer alan alt boyutlar sürekli öfke, öfke kontrolü, dışa yönelik öfke ve içe yönelik öfke şeklindedir. Ölçek 4’lü likert türünde bir yapıya sahip olduğu için ölçekte yer alan maddelere verilen yanıtlar “Hiç tanımlamıyor (1), Tanımlamıyor (2), Biraz tanımlıyor (3) ile Çok iyi tanımlıyor (4)” şeklinde derecelendirilmektedir. İçe yönelik öfke 3 alt boyutundan alınan puanın yüksek olması öfkenin bastırılmış olduğunu, dışa yönelik öfke alt boyutundan alınan puanın yüksek olması öfkenin kolay bir biçimde ifade edildiğini, öfke kontrolü alt boyutundan alınan puanın yüksek olması öfkenin kontrol altına alındığını, sürekli öfke alt boyutundan alınan puanın yüksek olması ise öfke düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir (Yurcu, 2017).

3.4. Uygulanan Çalışma Programı

Araştırma kapsamında deney grubuna uygulanan yüzme eğitim programı Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3.

Yüzme Antrenman Programı

Ay	Çalışma	Sıklık
Birinci Ay 1.Hafta	Havuz Kenarında ısınma egzersizleri Duvarda Ayak Çalışması Suda nefes çalışması (dışarıda ağızdan nefes alıp su içerisinde burundan verme) Pull-Boy ayak Çalışması (Duvardan tutarak, suda paralel pozisyon çalışması)	Hafta Üç Gün Bir Saat
2.Hafta	Havuz Kenarında ısınma egzersizleri Yüzme tahtası ile pull-boy ayak ve nefes çalışması Parçalı bel kemerinde suda kalma çalışmaları	
3.Hafta ve 4.Hafta	Öğrencilerin seviyesine göre kemer parçalarını azaltarak kemersiz suda kalması için çalışma	
İkinci Ay 1.Hafta	Havuz Kenarında ısınma egzersizleri Kemersiz suda kalma çalışması	Hafta Üç Gün Bir Saat
2.Hafta	Yüzme tahtası ile yan ayak çalışması	
3.Hafta	Yüzme tahtası ile tek kol çalışması	
4.Hafta	Yüzme tahtası ile çift kol ve nefes çalışması	

Üçüncü Ay 1.Hafta	Havuz Kenarında ısınma Hafta Üç Gün Bir Saat egzersizleri Yüzme tahtası ile çift kol ve nefes çalışması
2.Hafta	Tahtasız çift kol nefes çalışması
3.Hafta	3 kol 1 nefes çalışması
4.Hafta	Serbest stil yüzme egzersizleri

3.5. Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan verilerin analizi için SPSS 21.0 programından yararlanılmıştır. Araştırma verilerinin analizinde betimsel istatistikler olan aritmetik ortalama, frekans, standart sapma ve yüzde değerlerine bakılmıştır. Bu çalışma için parametrik analizlerin yapılıp yapılmayacağını belirlemek için öncelikle ölçek verilerinin normal dağılım gösterip göstermediğine bakılmıştır. Analiz sonucunda “Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği” basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri hesaplanmış sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.

Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Basıklık ve Çarpıklık Değerleri

	Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
Olumsuz Davranışlar Ölçeği	-0,376	-0,169

Normal dağılım analizi sonucunda Tablo 4’te görüldüğü gibi Stirling çocuklar için duygusal ve psikolojik iyi oluş ölçeği için elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında görülmektedir. Buna göre araştırma verilerinin normal dağılım gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu sonuçlara göre ön test-son test ve deney-kontrol grubu aralarındaki farklılıkları belirlemek için parametrik analizlerden T testinin yapılması uygun görülmüştür.

Stirling çocuklar için duygusal ve psikolojik iyi oluş ölçeğine verilen cevapların ölçek aralıkları ve sınırları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5.

Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Aralık Değerleri

Ağırlık	Seçenek	Sınırlar
1	Asla	1,00 - 1,80
2	Çok az	1,81 - 2,60
3	Bazen	2,61 - 3,40
4	Çoğu zaman	3,41 - 4,20
5	Her zaman	4,21 - 5,00

Araştırmada “Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeği” ise basıklık (kurtosis) ve çarpıklık (skewness) değerleri hesaplanmış sonuçlar aşağıda verilmiştir.

Tablo 6.

Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeği İçin Elde Edilen Çarpıklık ve Basıklık Değerleri

	Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
Öfke Düzeyi (10 madde)	0,134	-0,659
Öfke İçte Boyutu (8 madde)	0,483	0,180
Öfke Dışa Boyutu (8 madde)	0,599	-0,742
Öfke Kontrol Boyutu (8 madde)	0,093	-0,883

Normal dağılım analizi sonucunda Tablo 6’da görüldüğü gibi sürekli öfke ölçeği için elde edilen çarpıklık ve basıklık değerleri -2 ile +2 arasında görülmektedir. Buna göre araştırma verilerinin normal dağılım gösterdiğini söyleyebiliriz. Bu sonuçlara göre ön test-son test ve deney-kontrol grubu aralarındaki farklılıkları belirlemek için parametrik analizlerden T testinin yapılması uygun görülmüştür. Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeğine verilen cevapların ölçek aralıkları ve sınırları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7.

Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeği Aralık Değerleri

Ağırlık	Seçenek	Sınırlar
1	Hiç tanımlamıyor	1,00 – 1,74
2	Biraz tanımlıyor	1,75 – 2,49
3	Oldukça tanımlıyor	2,50 – 3,24
4	Tümüyle tanımlıyor	3,25 – 4,00

Tablo 7'ye göre, “Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeği” aralık değerleri 1 “Hiç tanımlamıyor” seçeneğinde 1,00-1,74 aralığında, 2 “Biraz tanımlıyor” seçeneğinde 1,75-2,49 aralığında, 3 “Oldukça tanımlıyor” seçeneğinde 2,50-3,24 aralığında, 4 “Tümüyle tanımlıyor” seçeneğinde ise 3,25-4,00 aralığında olduğu görülmektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde araştırmanın bulgularına yer verilmiş olup, araştırma bulguları çalışmanın başında belirlenmiş olan alt problemlere göre yorumlanmıştır.

4.1. Koruma Altında Bulunan Çocuklarda Spora Katılımın Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Üzerindeki Etkileri Nelerdir?

Bu bölümde araştırmanın birinci alt problemi olan “Koruma altında bulunan çocuklarda spora katılımın duygusal ve psikolojik iyi oluş üzerindeki etkileri nelerdir?” sorusuna verilen cevaplara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 8.

Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği İçin Elde Edilen Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	N	ORT	SS
Yaşamımda iyi şeyler olacağını düşünüyorum.	36	3,85	1,24
Seçimlerimi kolaylıkla yapabilirim.	36	3,89	1,17
Beni eğlendirecek çok sayıda yapacak şeyler bulabilirim.	36	3,64	1,07
Bazı şeyleri iyi yapabilirim.	36	3,77	1,05
Çok sayıda insan bana ilgi gösterir.	36	3,82	1,06
Gurur duyabileceğim çok sayıda şey var.	36	3,73	1,10
Kendimi huzurlu hissediyorum.	36	3,67	1,11
Duygusal açıdan kendimi iyi hissediyorum.	36	3,67	1,20
Günlük yaşamımdaki her şeyden hoşlanıyorum.	36	3,52	1,09
İnsanlarla iyi geçiniyorum.	36	4,04	1,01
Çevremde olup bitenler beni neşelendirir.	36	3,47	1,07
Kendimi rahatlamış hissediyorum.	36	3,51	1,14
ORTALAMA	36	3,71	1,11

Tablo 8’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğrencilerin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeğinde yer alan maddelerden elde etmiş oldukları puan ortalamalarının orta düzeyin üzerinde olduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde öğrencilerin ölçekten almış oldukları toplam puan ortalamasının da orta düzeyin üzerinde olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada deney grubunda bulunan çocukların Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeğine ilişkin ön-son test puanları arasındaki farklılıklar Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9.

Deney Grubunda Bulunan Çocukların Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeğine İlişkin Ön-Son Test Puanları Arasındaki Farklılıklar

	TEST	N	ORT	SS	t	P
Ortalama Puan	Ön Test	21	3,75	0,94	-0,491	0,626
	Son Test	20	3,88	0,78		

Tablo 9’a göre, deney grubunda yer alan çocukların ön test ve son test sonuçları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan T testi sonuçlarına göre bu gruptaki çocukların ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p>0,05$).

Araştırmada kontrol grubunda bulunan çocukların Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeğine ilişkin ön-son test puanları arasındaki farklılıklar Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10.

Kontrol Grubunda Bulunan Çocukların Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeğine İlişkin Ön-Son Test Puanları Arasındaki Farklılıklar

	TEST	N	ORT	SS	t	P
Ortalama Puan	Ön Test	16	3,77	0,76	1,180	0,247
	Son Test	16	3,42	0,91		

Tablo 10’a göre, kontrol grubunda yer alan çocukların ön test ve son test sonuçları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan T testi sonuçlarına göre bu gruptaki çocukların ön test ve son test sonuçları arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p>0,05$).

4.2. Koruma altında bulunan çocuklarda spora katılımın öfke kontrolü üzerindeki etkileri nelerdir?

Bu bölümde araştırmanın ikinci alt problemi olan “Koruma altında bulunan çocuklarda spora katılımın öfke kontrolü üzerindeki etkileri nelerdir” sorusuna verilen cevaplara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öfke düzeyi alt boyutunda yer alan ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11.

Öfke Düzeyi Alt Boyutunda Yer Alan Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	N	ORT	SS
s1	36	2,32	1,06
s2	36	2,39	1,06
s3	36	1,99	1,16
s4	36	2,60	1,13
s5	36	2,38	1,25
s6	36	2,36	1,19
s7	36	2,37	1,16
s8	36	2,78	1,20
s9	36	2,31	1,10
s10	36	2,24	1,19
ORTALAMA		2,37	1,15

Tablo 11’e göre, 10 maddeden oluşan öfke düzeyi boyutu için $x=2,37\pm 1,15$ genel ortalama elde edilmiş olup bu değer 4’lü likert ölçeğinin biraz tanımlıyor aralığına denk gelmektedir. Buna göre koruma altındaki çocukların öfke düzeylerinin düşük seviyede olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öfke düzeyi alt boyutunda yer alan ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12.

Öfke İçte Alt Boyutunda Yer Alan Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	N	ORT	SS
s13	36	2,18	1,05
s15	36	2,43	1,14
s16	36	2,19	1,18
s20	36	2,10	1,16
s23	36	1,86	1,04
s26	36	1,86	1,19
s27	36	2,44	1,16
s31	36	2,39	1,17
ORTALAMA		2,18	1,14

Tablo 12'ye göre, 8 maddeden oluşan öfke içte boyutu için $x=2,18\pm 1,14$ genel ortalama elde edilmiş olup bu değer 4'lü likert ölçeğinin biraz tanımlıyor aralığına denk gelmektedir. Buna göre koruma altındaki çocukların öfkelerini içe atma düzeylerinin düşük seviyede olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öfke dışı alt boyutunda yer alan ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 13'de verilmiştir.

Tablo 13.

Öfke Dışa Alt Boyutunda Yer Alan Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	N	ORT	SS
s12	36	2,58	1,10
s17	36	2,06	1,21
s19	36	1,96	1,13
s22	36	2,31	0,99
s24	36	1,94	1,21
s29	36	2,03	1,06
s32	36	2,13	1,09
s33	36	2,43	1,18
ORTALAMA		2,18	1,12

Tablo 13'ye göre, 8 maddeden oluşan öfke dışı boyutu için $x=2,18\pm 1,12$ genel ortalama elde edilmiş olup bu değer 4'lü likert ölçeğinin biraz tanımlıyor aralığına denk gelmektedir. Buna göre koruma altındaki çocukların öfkelerini dışı vurma düzeylerinin düşük seviyede olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin öfke dışı alt boyutunda yer alan ilişkin ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14.

Öfke Kontrolü Alt Boyutunda Yer Alan Maddelere İlişkin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Maddeler	N	ORT	SS
s11	36	2,86	1,08
s14	36	2,69	1,12
s18	36	2,44	1,14
s21	36	2,51	1,09
s25	36	2,26	1,22
s28	36	2,31	1,13
s30	36	2,90	1,10
s34	36	2,54	1,16
ORTALAMA		2,57	1,13

Tablo 14'e göre, 8 maddeden oluşan öfke kontrol boyutu için $x=2,57\pm 1,13$ genel ortalama elde edilmiş olup bu değer 4'lü likert ölçeğinin oldukça tanımlıyor aralığına denk gelmektedir. Buna göre koruma altındaki çocukların öfkelerini kontrol edebilme düzeylerinin yüksek seviyede olduğu söylenebilir.

Araştırmada deney grubunda bulunan çocukların Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeğine ilişkin ön-son test puanları arasındaki farklılıklar Tablo 15'te sunulmuştur.

Tablo 15.

Deney Grubunda Bulunan Çocukların Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeğine İlişkin Ön-Son Test Puanları Arasındaki Farklılıklar

	GRUP	N	ORT	SS	t	P
Öfke Düzeyi	Deney Grubu	20	2,34	0,87	0,212	0,833
	Kontrol Grubu	16	2,28	0,80		
Öfke İçte Boyutu	Deney Grubu	20	2,19	0,68	0,259	0,797
	Kontrol Grubu	16	2,14	0,55		
Öfke Dışa Boyutu	Deney Grubu	20	2,22	0,98	0,61	0,546
	Kontrol Grubu	16	2,04	0,73		
Öfke Kontrol Boyutu	Deney Grubu	20	2,73	0,89	1,363	0,182
	Kontrol Grubu	16	2,36	0,67		

Tablo 15'e göre, yapılan ön testlerde deney grubu ve kontrol grubunda yer alan çocukların sonuçları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan T testi sonuçlarına göre ön test sonuçlarında gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p>0,05$).

Araştırmada kontrol grubunda bulunan çocukların Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeğine ilişkin ön-son test puanları arasındaki farklılıklar Tablo 16'da sunulmuştur.

Tablo 16.

Deney Grubunda Bulunan Çocukların Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeğine İlişkin Ön-Son Test Puanları Arasındaki Farklılıklar

	GRUP	N	ORT	SS	t	P
Öfke Düzeyi	Deney Grubu	20	2,33	0,85	-0,945	0,351
	Kontrol Grubu	16	2,57	0,61		
Öfke İçte Boyutu	Deney Grubu	20	2,17	0,68	-0,371	0,713
	Kontrol Grubu	16	2,25	0,47		
Öfke Dışa Boyutu	Deney Grubu	20	2,20	0,98	-0,206	0,838
	Kontrol Grubu	16	2,25	0,56		
Öfke Kontrol Boyutu	Deney Grubu	20	2,73	0,89	1,397	0,171
	Kontrol Grubu	16	2,37	0,62		

Tablo 16'ya göre, yapılan son testlerde deney grubu ve kontrol grubunda yer alan çocukların sonuçları arasında fark olup olmadığını belirlemek için yapılan T testi sonuçlarına göre son test sonuçlarında gruplar arasında anlamlı bir fark görülmemiştir ($p>0,05$).

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonuçlarına, araştırmada elde edilen bulguların ilgili literatür ışığında tartışılmasına ve elde edilen bulgular dahilinde sunulan önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuç ve Tartışma

1) Araştırmada deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların ön-son test duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmada elde edilen bulguların aksine literatürde sporun psikolojik faydaları üzerine yapılan araştırma bulguları spor etkinliklerine katılımın psikolojik ve duygusal açıdan birçok yararı olduğunu göstermektedir (İlhan, 2008: 315). Yapılan çalışmalarda çocuklarda spora katılımın psikolojik sağlığı koruduğu (Biddle ve Asare, 2011; Eime vd. 2013), bunun yanında psikolojik sağlığı olumsuz yönde etkileyen stres, kaygı ve depresyon gibi problemleri en aza indirdiği rapor edilmiştir (Rothon vd., 2010).

Çebi vd. (2016) tarafından 11-14 yaş grubunda bulunan çocuklar üzerinde yürütülen çalışmada spora katılımın duygu kontrolü üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amaçlanmış, çalışmada düzenli olarak spor yapma alışkanlığı bulunmayan çocuklar ile kıyaslandığı zaman spor yapma alışkanlığı bulunan çocukların duygularını kontrol etme becerilerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Spaaij (2009) tarafından yapılan diğer bir çalışmada kırsal bölgelerde yaşayan ve toplumsal açıdan dezavantajlı durumda bulunan çocuklarda spora katılımın psiko-sosyal açıdan faydalı olduğu rapor edilmiştir.

Yapılan bu çalışmada deney ve kontrol grubunun ön-son test psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmamasının temelinde çalışma grubunda yer alan öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren devlet korumasında alanında uzman eğitimciler tarafından psiko-sosyal açıdan iyi bir eğitim alıyor olmalarının yattığı düşünülebilir. Araştırmaya katılan çocuklar okul yaşamları dışında da farklı sosyo-

kültürel etkinliklere katılmaktadırlar. Bu durum da deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmamasının temel nedenleri arasında sayılabilir.

2) Araştırmaya katılan çocukların öfke düzeyi, öfkelerini içe atma ve dışa vurma düzeylerinin düşük seviyede olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık deney ve kontrol grubunda yer alan çocukların ön-son test öfke düzeyi, öfkeyi içe atma, öfkeyi dışa vurma ve öfkeyi kontrol etme düzeyleri arasında anlamlı farklılık bulunmadığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu bulguların aksine yapılan bazı çalışmalarda spora katılımın öfke düzeyi ve öfke kontrolü üzerinde olumlu etkileri olduğu rapor edilmiştir. Literatürde spora katılımın öfke düzeyi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmasının temelinde spora katılımın mutluluk, rahatlama ve sakinleşme hissi vermesinin yattığı belirtilmektedir (Zengin ve Peker, 2019).

Çankaya ve Ergin (2015) tarafından yapılan araştırmada ilkökul öğrencilerinde sportif oyunlara katılımın saldırgan davranışlar üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmaya toplam 629 dördüncü sınıf öğrencisi katılmıştır. Araştırmada çocukların açık alanda oynadıkları bedensel hareket içeren oyunlarının saldırgan davranışları önlemede önemli bir role sahip olduğu tespit edilmiştir.

Yönet ve diğerleri (2016) tarafından lise öğrencileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada lise öğrencilerinde saldırganlık ve şiddet eğiliminin azaltılmasında rekreasyon etkinliklerine katılımın önemli bir role sahip olduğu belirtilmiştir. Reynes ve Lorant (2002) tarafından yapılan diğer bir çalışmada çocuklarda spora katılımın öfke düzeyini azaltmaya yardımcı olduğu tespit edilmiştir.

Aslan ve Çalışkan (2017) tarafından toplumsal açıdan dezavantajlı gruplar arasında yer alan zihinsel engeli bireylerde spor etkinliklerine katılımın öfke düzeyi üzerindeki etkilerinin incelenmesi amaçlanmış, araştırmanın sonunda spor eğitim programı sonrasında zihinsel engelli bireylerin sürekli öfke düzeylerinde, öfkeyi dışa vurma ve içe atma seviyelerinde anlamlı azalmalar meydana geldiği rapor edilmiştir.

Yapılan bu araştırmada deney ve kontrol grubunda buluna çocukların öfke düzeylerinin anlamlı farklılık göstermemesinin temelinde her iki grupta yer alan çocukların da öfke düzeylerinin düşük olmasının yattığı düşünülebilir. Her iki grupta da yer alan çocukların öfke düzeylerinin düşük olmasının temel nedeni olarak çalışmaya katılan çocukların devlet korumasında yer almalarının ve psikolojik

yapılarını geliştirmeye yönelik eğitim almaları gösterilebilir. Bunun yanında yapılan araştırmada deney grubunda yer alan çocukların öfke kontrol düzeylerinde anlamlı olmayan bir olumlu gelişme gözlemlendiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda uygulanan spor eğitim programının daha uzun sürdürülmesinin çocuklarda öfke kontrolünü geliştirmeye daha fazla katkı sağlayacağı düşünülebilir.

5.2. Öneriler

1) Araştırmada deney ve kontrol grubunda bulunan çocukların ön-son test duygusal ve psikolojik iyi oluş düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı bulunmuş, benzer şekilde öğrencilerin ön-son test öfke ifade tarzlarının da anlamlı farklılık göstermediği tespit edilmiştir. Spora katılımın psikolojik açıdan faydalı olduğu göz önünde bulundurulduğu zaman elde edilen bu bulguların literatür ile uyumlu olmadığı görülmektedir. Bunun temelinde uygulanan spor etkinliklerinin içerik ve sürelerinin psikolojik gelişimi desteklemede yetersiz olmasının yattığı düşünülebilir. Bu noktada koruma altında bulunan çocuklarda farklı içerik ve uygulama süresine sahip spor etkinliklerinin duygusal ve psikolojik yapı üzerindeki etkilerinin ele alındığı çalışmalar yapılabilir.

2) Yapılan bu çalışmada spor etkinliklerine katılımın koruma altında bulunan çocuklarda psikolojik ve duygusal yapı üzerinde olumlu etkileri olmadığı saptanmış olsa da, literatürde yer alan çalışma bulguları çocuklarda spora katılımın psikolojik ve duygusal yapı üzerinde olumlu etkileri olduğunu göstermektedir. Bu noktada koruma altında bulunan çocukları spora yönlendirme konusunda bazı düzenlemeler yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Açak, M. (2016). *Beden eğitimi öğretmenin el kitabı*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Ağaoğlu, S.A., Taşmektepligil, Y., Aksoy, Y. ve Hazar, F. (2008). Yaz spor okullarına katılan gençlerin yaş gruplarına göre fiziksel ve teknik gelişimlerinin analizi. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 6(3), 159-166.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (2016). *2015 yılı idare faaliyet raporu*. Ankara: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı.
- Akdeniz, M. (2007). *Öfke kontrolü eğitiminin lise öğrencilerinin öfke kontrolü becerilerine etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Akın, A., Yılmaz, S., Özen, Y., Raba, S. ve Özhan, Y. (2016). *Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği'nin Türkçe formu'nun geçerlik ve güvenirliği*. V. Sakarya'da Eğitim Kongresi'nde sunulmuş bildiri, Sakarya.
- Alp, M., Eraslan, M., Atay, E. ve Özmütlu, İ. (2014). Düzenli spor yapan ve yapmayan çocukların sosyo-demografik özelliklerine göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *e-Kafkas Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 26-30.
- Aslan, Ş. ve Çalışkan, T. (2017). Zihinsel engellilerde egzersiz ve sportif oyun programı öncesi ve sonrası öfke durumunun karşılaştırılması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(1), 32-40.
- Aydın, F. (2019). *Karate eğitiminin çocukların fiziksel ve fizyolojik gelişimleri ile öfke kontrolleri üzerine etkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Trabzon Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Trabzon.

- Aydın, P., Ersoy, A. ve Aktaş, N. (2015). Aktif spor yapan ve yapmayan 12-14 yaş ortaokul öğrencilerinin şiddet eğilimlerinin incelenmesi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 1-9.
- Bacanlı, H. (2002). *Gelişim ve öğrenme* (6. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Bacanlı, H. (2012). *Sosyal beceri eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bahadır, M. (2018). *Korunma altındaki çocuklarla çalışan bakım elemanlarının mesleki algı ve motivasyonları - İstanbul Çocuk Evleri örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Bal, E. (2010). *İlköğretim okullarındaki beden eğitimi dersinin yapılmasında karşılaşılan yetersizliklerin giderilmesinde yönetici ve öğretmenlerin rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bal, E. (2010). *İlköğretim okullarındaki beden eğitimi dersinin yapılmasında karşılaşılan yetersizliklerin giderilmesinde yönetici ve öğretmenlerin rolü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Biddle, S. J. & Asare, M. (2011). Physical activity And Mental Health in Children And Adolescents: A Review of Reviews. *British Journal of Sports Medicine*, 45(11), 886-895.
- Bilge, A. ve Öfke, Ü.G. (2005). Öfke kontrolü ve hemşirelik yaklaşımı. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 21(1), 189-96.
- Bostancı, Ö., Oda, B., Şebin, K. ve Erail, S. (2017). 11–13 Yaş öğrencilerin spor yapma durumlarına göre iyimserlik ile saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 19(4), 205-217.
- Bozkurt, B. (2017). *Genç kategorisindeki bireysel ve takım sporcularının öfke kontrollerinin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Burger, J. M. (2006). *Kişilik* (1. baskı). İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Büyüköztürk, S. (2013). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı* (18. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

Certel, Z. ve Bahadır, Z. (2012). Takım sporu yapan sporcularda benlik saygısı ve sürekli öfke ve öfke ifade tarz ilişkisinin incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilim Dergisi*, 14(2), 157-164.

Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan davranışı, psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çoban, B. ve Ünveren, A. (2007). *Beden eğitimi ve oyun öğretimi*. Oğuzhan Zirek (Editör). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çankaya, G. ve Ergin, H. (2015). *Çocukların oynadıkları oyunlara göre empati ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi*. Uluslararası Katılımlı III. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Kongresi'nde sunulmuş bildiri. Ankara.

Çebi, M., Yamak, B. ve Öztürk, M. (2016). 11-14 yaş çağındaki çocukların spor yapma alışkanlığının duygu kontrolü üzerine etkilerinin incelenmesi. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 468-482.

Çoban, B. ve Ünveren, A. (2007). *Beden eğitimi ve oyun öğretimi* (1. baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Dever, A. (2010). *Spor sosyolojisi*. İstanbul: Başlık Yayınları.

Diril, A. (2011). *Lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerinin sosyodemografik değişkenler ve öfke düzeyi ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişki açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Divar, Ö. F. ve Saltan, F. (2017). Multimedya destekli probleme dayalı öğrenme yaklaşımının fen eğitiminde akademik başarıya ve tutuma etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(3), 1-23.

- Eime, R. M., Young, J. A., Harvey, J. T., Charity, M. J. & Payne, W. R. (2013). A Systematic Review of The Psychological And Social Benefits of Participation in Sport For Children And Adolescents: Informing Development of a Conceptual Model of Health Through Sport. *International Journal of Behavioral Nutrition And Physical Activity*, 98, 1-21..
- Elkin, N. ve Karadağlı, F. (2016). Üniversite öğrencilerinin öfke ifade tarzı ve ilişkili faktörler. *Anadolu Kliniği Tıp Bilimleri Dergisi*, 21(1), 64-71.
- Elmacı, D. (2016). *Koruma altındaki çocukların korunmasında okulun rolüne ilişkin öğretmenlerin, yöneticilerin ve alandaki uzmanların görüşleri* (Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gönç, E. N., Özön, Z. A., Alikashifoğlu, A. ve Kandemir, N. (2015). Çocuklarda büyümenin değerlendirilmesi ve boy kısalığında tanısai yaklaşım. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 58, 80-85.
- Gül, S. K. ve Güneş, İ. D. (2009). Ergenlik dönemi sorunları ve şiddet. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 79-101.
- Gültekin, F. (2008). *Saldırganlık ve öfke düzeyini azaltma programının ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin saldırganlık ve öfke düzeyleri üzerine etkisi* (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gümüş-Şekerci, Y. Terzi, H., Kitiş, Y. ve Okuyan, C. B. (2017). Sekizinci sınıf öğrencilerine bilişsel davranışçı yaklaşıma göre uygulanan öfke kontrol programının etkinliği. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 10(4), 201-207.
- Heper, E. (2012). *Spor bilimleri ile ilgili kavramlar ve sporun tarihsel gelişimi*. (Editör: Hayri Ertan). Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Heidemann, M., Molgaard, C., Husby, S., Schou, A.J., Klakk, H., Moller, N.C., Holst, R. & Wedderkopp, N. (2013). The intensity of physical activity influences bone mineral accrual in childhood: The childhood health, activity

and motor performance school (the CHAMPS) study. *BMC Pediatrics*, 13(32), 1-9.

İlhan, L. (2008). Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda beden eğitimi ve sporun sosyalleşme düzeylerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 16(1), 315-324.

İnanç, B. Y., Bilgin, M. ve Kılıç-Atıcı, M. (2007). *Gelişim psikolojisi: Çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

İnanç, B. Y. ve Yerlikaya, E. E. (2010). *Kişilik kuramları* (3. baskı). Ankara: Pegem Akademi.

İnci, E. (2011). *Kişilik gelişimi*. M. Engin Deniz (Editör). Ankara: Ertem Basım.

Karlı, E. (2012). Dindarlık ve öfke kontrolü ilişkisi üzerine tecrübî bir araştırma. *EKEV Akademi Dergisi*, 16(50), 57-70.

Kazak, L. (2019). *Öğretmenlerin koruma altındaki çocuklara yönelik alguları ve çocukların akademik başarılarıyla ilişkisinin değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Korkmaz, A. (2014). *Psikiyatri hastalarının bakım vericilerinde öfke ve ilişkili faktörler* (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Küçük, V. ve Koç, H. (2004). Psiko-sosyal gelişim süreci içerisinde insan ve spor ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 131-141.

Liddle, I. & Carter, G.F.A. (2015). Emotional and psychological well-being in children: The development and validation of the Stirling children's well-being scale. *Educational Psychology in Practice*, 31(2), 174-185.

MEB. (2016). *Sağlık hizmetleri: Büyüme ve gelişme*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.

Miller, P. H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları*. Ankara: İmge Kitabevi.

- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özdiñç, Ö. (2005). Çukurova Üniversitesi öğrencilerinin sporun ve spora katılımın sosyalleşmeyle ilişkisi üzerine görüşleri. *SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 3(2), 77-84.
- Özer, A. K. (1994). Sürekli öfke (sl-öfke) ve öfke ifade tarzı (öfke-tarz) ölçekleri ön çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 9(31), 26-35.
- Özkonak, A. (2015). Öfke kontrolü. *Hukuk Gündemi*, 2, 103-105.
- Ramazanoğlu, F., Karahüseyinoğlu, M. F., Demirel, E. T., Ramazanoğlu, M. O. ve Altungül, O. (2005). Sporun toplumsal boyutlarının değerlendirilmesi. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları*, 153-157.
- Reynes, E. & Lorant, J. (2002). Effect of Traditional Judo Training on Aggressiveness Among Young Boys. *Perceptual and motor skills*, 94(1), 21-25.
- Rothon, C., Edwards, P., Bhui, K., Viner, R. M., Taylor, S. & Stansfeld, S. A. (2010). Physical Activity And Depressive Symptoms in adolescents: A Prospective Study. *BMC Medicine*, 8(32), 1-9.
- Sezan, T. (2016). Spor yapan ve yapmayan üniversite öğrencilerinin öfke ifade tarzları (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Sonuç, A. (2012). Zihinsel engellilerde sporun öfke düzeyine etkisi (Yüksek Lisans Tezi). Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (2008). 2007 yılı faaliyet raporu. Web:<http://www.shcek.gov.tr/Yayinlar/FaaliyetRaporlari/2007.FAALIYET.RAPORU.pdf> adresinden alındı.

Soykan, Ç. (2003). Öfke ve öfke yönetimi. *Kriz Dergisi*, 11(2), 19-27.

Spaaij, R. (2009). Sport As a Vehicle For Social Mobility And Regulation of Disadvantaged Urban Youth: Lessons From Rotterdam. *International Review For The Sociology of Sport*, 44(2-3), 247-264.

Spielberger, C. D. (1980). *Preliminary manual for the state-trait anger scale (STAS)*. Tampa, FL: University Of South Florida.

Spielberger C.D, Jacobs G. & Russel F.(1983). *Assessment of anger: The state trait anger scale*. In Butcher JN, Spielberger CD (Editors). *Advances in Personality Assessment*, Hillsdale, N. J: LEA, 159-187.

Ströhle, A. (2009). Physical activity, exercise, depression and anxiety disorders. *Journal of Neural Transmission*, 116, 777-784.

Sritara, C., Thakkinstian, A., Ongphiphadhanakul, B., Pornsuriyasak, P., Warodomwichit, D., Akrawichien, T., Vathesatogit, P. & Sritara, P. (2015). Work and travel related physical activity and alcohol consumption: Relationship with bone mineral density and calcaneal quantitative ultrasonometry. *Journal of Clinical Densitometry: Assessment & Management of Musculoskeletal Health*, 18(1), 37-43.

Şahin, M., Yetim, A. Z. ve Çelik, A. (2012). Psikolojik sağlamlığın gelişiminde koruyucu bir faktör olarak spor ve fiziksel aktivite. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5(8), 373-380.

Topses, G. ve Serin, N.B. (2012). *Psikolojik danışma ve kişilik kuraları*. Ankara: Nobel Yayınları.

Tuzcuoğlu, S. (2005). *Kişilik gelişimi*. Betül Aydın (Editör). Ankara: Nobel Yayınları.

Westermayer, R. W. (2001), Anger. 06.06.2017 Tarihinde, [Http:Www.Habitsmart.Com/Anger.html](http://www.Habitsmart.Com/Anger.html). adresinden alınmıştır.

- Yeğın, H. İ. (2010). Öfke duygusu ve dini açıdan baş edebilme yolları. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 10(2), 235-258.
- Yenibaş, R. (2008). *Çocuk gelişimi eğitimi ve sağlığı*. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitimi Kursları.
- Yıldız, K. (2008). *Isparta kent merkezinde 0-12 aylık bebeklerin büyüme durumlarının değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Yılmaz, S. (2009). *Hemşirelerin öfke ifade etme ve iletişim biçimleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yönet, E., Çalık, F., Yaşartürk, F. ve Çimen, K. (2016). Lise Öğrencilerinin rekreatif etkinliklere katılımları ile saldırganlık-şiddet eğilimlerinin incelenmesi. *International Journal of Sport Culture and Science*, 4(Special Issue 1), 368-382.
- Yurcu, G. (2017). Rekreatif faaliyet katılım alanlarına göre bireylerin öfke ifade tarzlarının negatif-pozitif duygulanım ve yaşam doyumları üzerindeki etkisi. *Visionary E-Journal/Vizyoner Dergisi*, 8(18), 26-40.
- Zengin, S. ve Peker, A. T. Eğitsel oyunların zihinsel engelli çocukların öfke düzeylerine etkisi. *Sportif Bakış: Spor ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(1), 29-41.

EK-1

Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Ölçeği (SÖÖTÖ)

Aşağıda, kişilerin kendilerine ait duyguların anlatırken kullandıkları bazı ifadeler verilmiştir. Her ifadeyi okuyunuz, sonra da genel olarak nasıl hissettiğinizi düşününüz ve ifadelerin sağ tarafındaki bölmede, sizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyin. Doğru ya da yanlış cevap yoktur. Herhangi bir ifadenin üzerinde fazla zaman harcamadan, genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren cevabı işaretleyiniz.

1	2	3	4
Hiç tanımlamıyor		Çok iyi tanımlıyor	

ÖFKELENDİĞİMDE VEYA KIZDIĞIMDA

1	Çabuk parlam.	(1)	(2)	(3)	(4)
2	Kızgın mizaçlıyım.	(1)	(2)	(3)	(4)
3	Öfkesi burnunda bir insanım.	(1)	(2)	(3)	(4)
4	Başkalarının hataları yaptığım işi yavaşlatınca kızarım.	(1)	(2)	(3)	(4)
5	Yaptığım iyi bir işten sonra takdir edilmemek canımı sıkır.	(1)	(2)	(3)	(4)
6	Öfkelenince kontrolümü kaybederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
7	Öfkelendiğimde ağzıma geleni söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)
8	Başkalarının önünde eleştirilmek beni çok hiddetlendirir.	(1)	(2)	(3)	(4)
9	Engellendiğimde içimden birilerine vurmaya gelir.	(1)	(2)	(3)	(4)
10	Yaptığım iyi bir iş kötü değerlendirildiğinde çılgına dönerim.	(1)	(2)	(3)	(4)
11	Öfkemi kontrol ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
12	Kızgınlığımı gösteririm	(1)	(2)	(3)	(4)
13	Öfkemi içime atarım	(1)	(2)	(3)	(4)
14	Başkalarına karşı sabırlıyım	(1)	(2)	(3)	(4)
15	Somurtur ya da surat asarım	(1)	(2)	(3)	(4)
16	İnsanlardan uzak dururum.	(1)	(2)	(3)	(4)
17	Başkalarına iğneli sözler söylerim	(1)	(2)	(3)	(4)
18	Soğukkanlılığımı korurum.	(1)	(2)	(3)	(4)
19	Kapıları çarpmak gibi şeyler yaparım	(1)	(2)	(3)	(4)
20	İçin için köpürürüm ama göstermem	(1)	(2)	(3)	(4)
21	Davranışlarımı kontrol ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)
22	Başkalarıyla tartışırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
23	İçimde, kimseye söyleyemediğim kinler beslerim	(1)	(2)	(3)	(4)
24	Beni çileden çıkaran her neyse, saldırırım.	(1)	(2)	(3)	(4)
25	Öfkem kontrolden çıkmadan kendimi durdurabilirim	(1)	(2)	(3)	(4)

26	Gizliden gizliye insanları epeyce eleştiririm.	(1)	(2)	(3)	(4)
27	Belli ettiğimden daha öfkeliyimdir	(1)	(2)	(3)	(4)
28	Çoğu kimseye kıyasla daha çabuk sakinleşirim	(1)	(2)	(3)	(4)
29	Kötü şeyler söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)
30	Hoşgörülü ve anlayışlı olmaya çalışırım	(1)	(2)	(3)	(4)
31	İçimden, insanların fark ettiğinden daha fazla sinirlenirim.	(1)	(2)	(3)	(4)
32	Sinirlerime hakim olamam	(1)	(2)	(3)	(4)
33	Beni sınırlendirene, ne hissettiğimi söylerim.	(1)	(2)	(3)	(4)
34	Kızgınlık duygularımı kontrol ederim.	(1)	(2)	(3)	(4)

EK-2
Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği

Aşağıda son zamanlardaki duygu ve düşüncelerinize yönelik bazı ifadeler yer almaktadır. Lütfen aşağıdaki ifadeleri okuduktan sonra kendinizi değerlendirip sizin için en uygun seçeneğin karşısına çarpı (X) işareti koyunuz.		Asla	Çok az	Bazen	Çoğu zaman	Her zaman
1	Yaşamımda iyi şeyler olacağını düşünüyorum	1	2	3	4	5
2	Seçimlerimi kolaylıkla yapabilirim	1	2	3	4	5
3	Beni eğlendirecek çok sayıda yapacak şeyler bulabilirim	1	2	3	4	5
4	Bazı şeyleri iyi yapabilirim	1	2	3	4	5
5	Çok sayıda insan bana ilgi gösterir	1	2	3	4	5
6	Gurur duyabileceğim çok sayıda şey var	1	2	3	4	5
7	Kendimi huzurlu hissediyorum	1	2	3	4	5
8	Duygusal açıdan kendimi iyi hissediyorum	1	2	3	4	5
9	Günlük yaşamımdaki her şeyden hoşlanıyorum	1	2	3	4	5
10	İnsanlarla iyi geçiniyorum	1	2	3	4	5
11	Çevremde olup bitenler beni neşelendirir	1	2	3	4	5
12	Kendimi rahatlamış hissediyorum	1	2	3	4	5

EK-3

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Bakan Yardımcılığı Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı, Yayın ve Dokümantasyon Birimi Çalışma İzin Yazısı

T.C.
AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Bakan Yardımcılığı
Eğitim ve Yayın Dairesi Başkanlığı, Yayın ve Dokümantasyon Birimi

Sayı : 73595336-605.01[605.01]-E.830920

01/04/2019

Konu : Filiz ŞAHİN

BAKAN YARDIMCILIĞI MAKAMINA

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 25.03.2019 tarihli ve E.661510 sayılı yazısı ile, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü doktora programı öğrencisi Filiz ŞAHİN'in "Sporun Koruma Altında Bulunan Çocukların Psikososyal ve Duygusal Durumu ile Öfke Durumuna Etkisi" konulu tez çalışmasını, Burdur Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı kuruluşlarda koruma ve bakım altında bulunan çocuklardan düzenli spor faaliyetinde bulunmayan ve 9-18 yaş arasındaki çalışmaya katılmayı kabul eden çocuklara uygulayabilme talebi bildirilmiştir.

Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 25.03.2019 tarihli ve E.661510 sayılı yazısı ile olumlu değerlendirildiği bildirilen söz konusu araştırmanın İl Müdürlüğü koordinesinde, kuruluş müdürlüğü gözetim ve denetiminde, günlük işleyişi aksatmadan, çocukların kişilik hakları ve güvenlikleri gözetilerek, ses-görüntü kaydı alınmaksızın, iş akışını aksatmayacak şekilde gönüllülük esası çerçevesinde, araştırma sonuçlarının herhangi bir yerde yayınlanmadan önce Bakanlığımızdan izin alınması ve araştırma bitiminde bir örneğinin Başkanlığımıza gönderilmesi koşulları ile gerçekleştirilmesi hususunu;

Olurlarınıza arz ederim.

e-imzalıdır

Salih BOZKURT

Eğitim ve Yayın Dairesi Başkan V.

OLUR

01/04/2019

e-imzalıdır

Ayşe ERGEZEN

Bakan Yardımcısı

Ek : Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 25.03.2019 tarihli ve E.661510 sayılı yazısı.

Not: 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu çerçevesinde güvenli elektronik imzalı aslı ile aynıdır.

T.C. AİLE, ÇALIŞMA VE
SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI

Eskişehir Yolu Sığırtözü Mah. 2177. Sok. No: 10/ A Kat: 27
Posta Kodu: 06510 Çankaya/ Ankara
(312)705 57 00
(312)705 57 57

Bilgi için:Cemalettin ULUFER
Sosyal Çalışmacı

EK-4
TC Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Girişimsel Olmayan Klinik
Araştırmalar Etik Kurul Onayı

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
 Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu

ARAŞTIRMA PROJESİ DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi: 05.12.2018 Çarşamba
Toplantı No:2018/11
Karar No: GO 2018/124

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Programı öğrencisi Filiz ŞAHİN'in sorumlu araştırmacı olduğu, "*Sporun Koruma Altında Bulunan Çocukların Psikososyal ve Duygusal Durumu ile Öfke Durumuna Etkisi*" başlıklı proje önerisi araştırmının gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

 (Başkan Vekili)
 Prof. Dr. Ahmet ONAY
 (İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi)

 Doç. Dr. Ramazan ADANIR
 (Veteriner Fakültesi Öğretim Üyesi)

 Dr. Öğr. Üyesi Canan DEMİR BARUTCU
 (Sağlık Bil. Fak. Öğretim Üyesi)

 Dr. Öğr. Üyesi Murat BAYEZİT
 (Sağlık Bil. Fak Öğretim Üyesi)

 (Başkan)
 Prof. Dr. Yakup YILDIRIM

 Doç. Dr. Emrehan AYAY
 (Beden Eğitimi Ve Spor YO Öğretim Üyesi)

 Doç. Dr. Özlem TAGAY
 (Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi)

(Katılmadı)
 Dr. Öğr. Üyesi Dilara AKÇORA YILDIZ
 (Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi)

 Dr. Öğr. Üyesi Mümin POLAT
 (Sağlık Bil. Fak Öğretim Üyesi)

(Katılmadı)
 Doç. Dr. Mustafa LAMBA
 (İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi)

 Dr. Öğr. Üyesi Altan YILMAZ
 (Mühendislik Mimarlık Fakültesi Öğretim Üyesi)

 Dr. Öğr. Üyesi Gaye GÖKALP YILMAZ
 (Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi)

 Dr. Öğr. Üyesi Ömer Gürkan DİLEK
 (Veteriner Fakültesi Öğretim Üyesi)

EK-5
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Rektörlük Havuzda Çalışma Yapmak
İçin İzin Yazısı

T.C.
BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ
Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Uygulama ve Araştırma
Merkezi Müdürlüğü

Sayı : 80994416-774.02-E.67017
Konu : izin

24/12/2018

BURDUR MEHMET AKİF ERSOY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
Rektörlük Makamına

Ekte Etik Kurul ve başvuru dilekçesi bulunan Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Öğr. Filiz ŞAHİN'in tez uygulaması için birimimize yaptığı başvurusu üzerine tesisimiz imkanlarından yararlanabilmesinin uygunluğu hususunda;
Gereğini ve bilgilerinize arz ederim.

Öğr.Gör. Ahmet Ali KARACA
Merkez Müdürü

Evrakı Doğrulamak İçin : <https://ebys.mehmetakif.edu.tr/en/Vision/Dogrula/A948VHN>

Telefon:0-248-2134465

e-Posta : besam@mehmetakif.edu.tr Keu Adresi : maku@hs01.kep.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: Çiğdem Bacak

Evrak Pin Kodu: 73612

EK-6 Bilgilendirilmiş Çocuk Gönüllü Olur Formu

	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU
---	--

BİLGİLENDİRİLMİŞ ÇOCUK GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

LÜTFEN DİKKATLİCE OKUYUNUZ !!!

Bir araştırma çalışmasına katılmanız istenmektedir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını bilgilerinizin nasıl kullanılacağına çalışmanın neleri içerdiğini ve olası yararlarını risklerini ve rahatsızlık verebilecek konuları anlamamız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okumak için zaman ayırınız ve eğer istiyorsanız özel veya aile doktorunuzla konuyu değerlendiriniz. **Eğer bir başka çalışmada da yer alıyorsanız bu çalışmada yer alamazsınız**

1-ARAŞTIRMANIN ADI:

SPORUN KORUMA ALTINDA BULUNAN ÇOCUKLARIN PSİKOSOSYAL VE DUYGUSAL DURUMU İLE ÖFKE DURUMUNA ETKİSİ

2-ÇOCUĞA UYGULANACAK İŞLEM NEDİR VE NE AMAÇLA YAPILIR?

Deney ve kontrol grubu Burdur ilinde koruma bakım altında bulunan çocuklardan düzenli spor faaliyetinde bulunmayan 9-18 yaş arasındaki çocuklardan Deney grubu, çalışmaya katılmayı kabul eden 20 çocuk, kontrol grubu 18 çocuk ile sınırlandırılmıştır. Deney grubuna çocukların psikososyal ve duygusal durumu ve öfke durumu ölçmeye yarayan ölçekler uygulanarak (ön test ve son testlerin uygulanmasıyla) çalışmanın etkililiği değerlendirilecektir.

3-İŞLEM HAKKINDA ÇOCUK VE AİLESİNİ BİLGİLENDİRİCİ AÇIKLAMA

3 ay süresince düzenli spor alışkanlığı bulunmayan çocuğunuzun yüzde antrenmanı yapmasına yardımcı olarak duygusal durumunu ve öfke durumunu değerlendirerek olumlu veya olumsuz etkilerini değerlendirmek istemekteyiz.

4- ÇALIŞMAYA KATILMA İLE BEKLENEN OLASI RİSKLER NEDİR?

(gözlenebilecek istenmeyen etkiler, karşılaşılabilecek sorunlar (allerji, enfeksiyon, baş ağrısı, bayılma, morarma vb.)

Havuz biriminde uygun donanım ile gelmezler ise düşme riski olabilir. Cankurtaran olarak çalışan görevliler havuzda hazır bulunacaktır.

ARAŞTIRMA SÜRECİNDE BİRLİKTE KULLANILMASININ SAKINCALI OLDUĞU BİLİLEN İLAÇLAR/BESİNLER NELERDİR?

1-	4-
2-	5-
3-	6-

	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU
---	--

5-İŞLEM SONRASI NELERE DİKKAT EDİLMELİ

Yüzme antrenmanı sonunda mevsime uygun giyinmek önemlidir.

6-ÇOCUK GÖNÜLLÜ KATILMA KOŞULLARI VE SORUMLULUKLARI (örn. uygulama süresi boyunca hiçbir ilaç kullanmama, uygulanan tedavi şemasına özen gösterme, araştırmacının, vb.).

Çocuklarımızın antrenmanlara düzenli ve uygun kıyafetlerle katılımı önemlidir.

Bu koşullara uymadığınız takdirde araştırmacı sizi uygulama dışı bırakabilme yetkisine sahiptir

KATILIMCI SAYISI NEDİR?

Araştırmada yer alacak gönüllülerin sayısı 38'dir.

KATILIMIM NE KADAR SÜRECEKTİR?

Bu araştırmada yer almanız için öngörülen süre 3 aydır.

ÇALIŞMAYA KATILMA İLE BEKLENEN OLASI YARAR NEDİR?

(örn. çalışma ilaçlarıyla uygulanan tedavi ile hastalığın kontrol altına alınabilme olasılığı, sonuçların başka insanların yararına kullanılabilir olması, yalnızca araştırma amaçlı olduğu ve doğrudan yarar görmesi ya da tedavinin seyrinin değiştirilmesinin beklenmeyeceği vb.)

- 1- Sporun koruma altında bulunan çocukların psikososyal durumları üzerindeki etkisinin miktarının (etki büyüklüğü) ortaya çıkarılması,
- 2-Sporun koruma altında bulunan çocukların duygusal durumları üzerindeki etkisinin miktarının (etki büyüklüğü) ortaya çıkarılması ile literatüre katkı sağlanması.

HANGİ KOŞULLARDA ARAŞTIRMA DIŞI BIRAKILABİLİRİM?

Uygulanan tedavi şemasının gereklerini yerine getirmemeniz,
Çalışma programını aksatmanız,
Çalışma ilacı ile ilgili bir yan etkiye maruz kalmanız veya tedavinin etkinliğini artırmak vb. nedenlerle doktorunuz sizin izniniz olmadan sizi çalışmadan çıkarabilir.

DİĞER TEDAVİLER NELERDİR? (şimdilik uygulanmayacak olup ilerde uygulanabilecek tedavi ya da işlemler ve bunların riskleri)

1-	4-
2-	5-
3-	6-

İLGİ MEVZUAT GEREĞİNCE GEREKİYORSA, ÇOCUK GÖNÜLLÜYE VERİLECEK TAZMİNAT VE/VEYA SAĞLANACAK TEDAVİLER, YAPILACAK ULAŞIM, YEMEK GİBİ MASRAFLARA İLİŞKİN ÖDEMELERİN MİKTARI, YÖNTEMLERİ VE ÖDEME PLANI HAKKINDAKİ BİLGİLER
(Uygulama sırasında gelişebilecek herhangi bir hasara karşı (ölüm/sakatlanma dâhil) güvence altına alınmaktadır, oluşabilecek hasar size tarafımızdan yapılan sigorta ile tazmin edilecektir (Sağlık Bakanlığı'ndan izin alınması gerekli olmayan araştırmalar için zorunlu değildir. Yapılacak her tür tetkik,

	BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU
---	--

fizik muayene ve diğer araştırma masrafları size veya güvencesi altında bulunduğunuz resmi ya da özel hiçbir kurum veya kuruluşa ödetilmeyecektir)

ARAŞTIRMA SÜRESİNCE ÇIKABİLECEK SORUNLAR İÇİN KİMİ ARAMALIYIM?

Uygulama süresi boyunca, zorunlu olarak araştırma dışı ilaç almak durumunda kaldığınızda Sorumlu Araştırmacıyı önceden bilgilendirmek için, araştırma hakkında ek bilgiler almak için ya da çalışma ile ilgili herhangi bir sorun, istenmeyen etki ya da diğer rahatsızlıklarınız için sorumlu araştırmacıya başvurabilirsiniz. .

İSTEDİĞİM ZAMAN ARAŞTIRMADAN AYRILABİLİRİYİM

Araştırmaya katılımınızın isteğe bağlı olduğu ve istediğiniz zaman, herhangi bir cezaya veya yaptırıma maruz kalmaksızın, hiçbir hakkınızı kaybetmeksizin araştırmaya katılmayı reddedebilir veya araştırmadan çekilebilirsiniz.

KATILMAMA İLİŞKİN BİLGİLER KONUSUNDA GİZLİLİK SAĞLANABİLECEK MİDİR?

Size ait tüm tıbbi ve kimlik bilgileriniz gizli tutulacaktır ve araştırma yayınlansa bile kimlik bilgileriniz verilmeyecektir, ancak araştırmanın izleyicileri, yoklama yapanlar, etik kurullar ve resmi makamlar gerektiğinde tıbbi bilgilerinize ulaşabilir. Siz de istediğinizde kendinize ait tıbbi bilgilere ulaşabilirsiniz (tedavinin gizli olması durumunda, gönüllüye kendine ait tıbbi bilgilere ancak verilerin analizinden sonra ulaşabileceği bildirilmelidir).

ÇALIŞMAYA KATILMA ONAYI:

Aşağıda isimleri yazılı doktor ve ekibi tarafından hastalığım/çocuğumun hastalığı hakkında Bilgilendirildim ve Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Hastalığım tanısı ve etkin tedavisinin sağlanabilmesi için araştırmanın önemi anlatıldı. İşlemin nasıl uygulanacağı, işlem sırasında yapılacak müdahaleler, işleme bağlı olarak oluşabilecek riskler ve bu riskler gelişmesi durumunda yapılabilecek ekstra müdahaleler konusunda ayrıntılı olarak bilgilendirildim. Yapılacak girişimlerle ilgili soru sormak ve doktorumla sorularımı tartışmak için gerekli zaman ve fırsatım oldu ve sorularıma tatmin edici yanıtlar aldım. Hiçbir baskı altında kalmadan ve bilincim açık olarak, araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabileceğimi ve kendi isteğime bakılmaksızın araştırmacı tarafından araştırma dışı bırakılabileceğimi biliyorum. Formda bulunan bütün bilgileri anlayarak okudum ve bu formu imzaladım. Formda bulunan tüm boşluklar imzamdan önce doldurulmuştur.

Bu formun imzalı ve tarihli bir kopyası bana verildi.

Sadece yukarıda bahsi geçen çalışmada kullanılmasına izin veriyorum.

Her yerde yapılması planlanan tüm çalışmalarda kullanılmasına izin veriyorum.

EK-7

Bilgilendirilmiş Gönüllü Katılım Formu

- Fiziksel Engelli Bireyler
 Tutuklular
 Hastalar
 Gebe Kadınlar
 Emziren Kadınlar
 Acil Vakalar
 Diğer (belirtiniz): Koruma altında bulunan 9-18 yaş arası çocuklar

1. BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ KATILIM FORMU

Sayın Katılımcı,

Sporun Koruma Altında Bulunan Çocukların Psikososyal Ve Duygusal Durumu İle Öfke Durumuna Etkisinin incelenmesi için tasarlanmıştır. Kimliğiniz ve araştırma sonunda elde edilecek bilgiler tamamen gizli tutulacaktır. Bu araştırma için herhangi bir ödeme yapmayacaksınız, araştırmaya katıldığınız için size de bir ödeme yapılmayacaktır.

Ben, (katılımcı adı) Semih Ko katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları tamamen anladım. Çalışma hakkında soru sorma ve tartışma olanağı buldum ve tatmin edici yanıtlar aldım, Bana, çalışmanın olası riskleri ve faydaları açıklandı. Bu çalışmayı istediğim zaman ve herhangi bir neden belirtmek zorunda kalmadan bırakabileceğimi ve bıraktığım zaman herhangi bir ters tutumu ile karşılaşmayacağımı anladım. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi rızamla, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Verilerimin/görüntülerimim/ses kayıtlarımın

- Sadece yukarıda bahsi geçen araştırmada kullanılmasına izin veriyorum
 İleride yapılması planlanan tüm araştırmalarda kullanılmasına izin veriyorum
 Hiçbir koşulda kullanılmasına izin vermiyorum

Gönüllünün Adı Soyadı:..... İmzası.....

Adresi:.....

Tarihi:/...../.....

Açıklamaları Yapan Araştırmacının Adı Soyadı:..... İmzası.....

Adresi:.....

Tarihi:/...../.....

Onay alma işlemine tanıklık eden kuruluş görevlisinin

Adı Soyadı:..... İmzası.....

Adresi:.....

Tarihi:/...../.....

EK-8 Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği İzin Mail

27.11.2019

(5) Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eposta Sistemi :: Gelen

RE: Sürekli öfke ve Öfke ifade tarzı ölçeği

Kadir Ozer göndericisinden 2019-01-04 16:30 tarihinde
Ayrıntılar

Sn Şahin
İnternet araştırması ile edinmek istediğiniz bilgilere ulaşabilirsiniz.
Bilginize
Prof.Dr.Kadir Özer

-----Original Message-----

From: Filiz ŞAHİN [mailto:fsahin@mehmetakif.edu.tr]
Sent: Friday, January 4, 2019 4:04 PM
To: bilisselvarolus@gmail.com; kadirozer.bty@gmail.com; ozer.akadir@gmail.com
Subject: Sürekli öfke ve öfke ifade tarzı ölçeği

Sayın Hocam;
Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesinde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktayım. Doktora tez çalışmam için planladığım araştırmada sizin Türkçe'ye uyarladığınız "Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği" ni kullanmayı planlıyorum. Bu amaçla Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ölçeği'nin soruları hakkında sizin yardımınıza ve ölçeği kullanmak için iznimize ihtiyaç duymaktayım. Skorlamasının nasıl yapıldığı ve ters kodlanan maddelerinin olup olmadığı hakkında yardımcı olabilirsiniz çok müteşekkir olurum.

İyi Çalışmalar Sayın Hocam.

Öğr. Gör. Filiz ŞAHİN
Tel: 05058308785

EK-9**Stirling Çocuklar İçin Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği Mail İzin Yazısı**

27.11.2019

(5) Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eposta Sistemi :: Giden

----- Özgün İleti -----

Konu: Re: Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği
Tarih: 2018-11-09 11:24
Gönderen: AHMET AKIN <ahmet.akin@medeniyet.edu.tr>
Alıcı: Filiz ŞAHİN <fsahin@mehmetakif.edu.tr>

Hocam merhaba ölçek ektedir iyi çalışmalar diliyorum
[Android için Outlook uygulamasını edinin](#)

Kimden: Filiz ŞAHİN
Gönderildi: 09 Kasım Cuma 11:22
Konu: Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği
Kime: AHMET AKIN

Sayın Hocam; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nde Öğretim Görevlisi olarak çalışmaktayım. Doktora tez çalışmam için planladığım araştırmada sizin Türkçe'ye uyarladığınız "Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği" ni kullanmayı planlıyorum. Bu amaçla Stirling Çocuklar için Duygusal ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği'nin soruları hakkında sizin yardımınıza ve ölçeği kullanmak için izninize ihtiyaç duymaktayım. Skorlamasının nasıl yapıldığı ve ters kodlanan maddelerinin olup olmadığı hakkında yardımcı olabilirsiniz çok müteşekkir olurum. İyi Çalışmalar Sayın Hocam. Öğr. Gör. Filiz ŞAHİN Tel: 05058308785

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı Soyadı: Filiz ŞAHİN

Doğum Yeri ve Tarihi: Karaman – 20/08/1978

Eğitim Durumu:

Lisans Bilgileri: Selçuk Üniversitesi Karaman Beden Eğitimi Yüksek Okulu (1998-2002)

Yüksek Lisans Bilgileri: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı (2013-2015)

Doktora Bilgileri: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor
Öğretmenliği Ana Bilim Dalı(2015-2019)

Bildiği Yabancı Diller: İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri:

Pervin Sarıdoğan, Barbaros Serdar Erdoğan, Hüseyin Çiçek, A.Ali Karaca
Üniversite Öğrencilerinin Egzersiz Öz Etkinlik Düzeyine Göre Bilişsel Ve
Davranışsal Süreçlerinin İncelenmesi. İsstr-sc 1. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm
Ve Rekreasyon Öğrenci Kongresi. 21-23 Mayıs 2014. Antalya / TÜRKİYE

Yaşar Kaya, Nazmiye Demir, **Filiz Şahin**, Hüseyin Çiçek. Spor Yapan Ve
Spor Yapmayan Bireylerin Yılmazlık Düzeylerinin Karşılaştırmalı Olarak
İncelenmesi. İsstr-sc 1. Uluslararası Spor Bilimleri Turizm Ve Rekreasyon Öğrenci
Kongresi. 21-23 Mayıs 2014. Antalya / TÜRKİYE

Poster Bildiriler

Sporda psiko sosyal alanlar

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin karar verme
düzeyinin incelenmesi Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Burdur/TÜRKİYE

Tuğçe İNCİ Barbaros Serdar ERDOĞAN, A.Ali KARACA, Filiz ŞAHİN

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören öğrencilerin yalnızlık
düzeylerinin incelenmesi Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Burdur/TÜRKİYE

Keziban ŞİMŞEK, Barbaros Serdar ERDOĞAN, Filiz ŞAHİN, Ahmet ŞAHİN

İş Deneyimi:

Stajlar : -

Projeler : -

Çalıştığı Kurumlar: Karaman Özel Başarı Fen Lisesi(2003-2004)

Karaman GSİM Atletizm Eğitim Merkezi(2005-2006)

İstanbul Kemerburgaz Ağaçlı Koruma ve Rehabilitasyon Merkezi(2006-2011)

Karaman Bakım Sosyal ve Rehabilitasyon Merkezi(2011-2013)

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Uygulama ve Araştırma Merkezi Merkez müdür Yardımcısı(2016-)

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Öğretim Görevlisi(2016-)

İletişim

E-Posta Adresi : fsahin@mehmetakif.edu.tr

